

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií

Bakalářská práce

2014

Nikola Pařízková

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií

Nikola Pařízková

**Fungování médií při volebních kampaních
v Československu v letech 1946 a 1990**

Bakalářská práce

Praha 2014

Autor práce: **Nikola Pařízková**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2014**

Bibliografický záznam

PAŘÍZKOVÁ, Nikola. *Fungování médií při volebních kampaních v Československu v letech 1946 a 1990*. Praha, 2014. 70 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra mediálních studií. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Abstrakt

Práce zkoumá volební kampaně v médiích u zakladatelských voleb v Československu v letech 1946 a 1990. Tyto volby spojuje jejich charakter prvních voleb nového režimu. Práce si tak klade si za cíl porozumět fungování médií v daných obdobích, a to na základě pochopení historických souvislostí, nastínění podoby mediálního systému v souvislosti s přechodem režimu a analýzou konkrétních projevů v předvolebních kampaních. Prostřednictvím kvalitativní obsahové analýzy zkoumá stranické deníky relevantních stranických subjektů daných let - Rudé právo Komunistické strany Československa a Svobodné slovo Československé strany (národně) socialistické. V kampaních obou let se do značné míry promítají dynamické procesy spjaté s obdobím přechodu. V roce 1946 je podoba kampaní determinována již přítomným velmi silným postavením Komunistické strany. Ta, ač byl mediální systém osvobozený od praktik Protektorátu Čechy a Morava, měla víceméně pod kontrolou jeho fungování. V roce 1990 naopak sledujeme v naprosto svobodném a již do určité míry ukotveném prostředí kampaně apelující na stvrzení demokracie. V těch se promítá kontroverzní postavení KSČ - ve Svobodném slovu požadavkem na její odstranění ze stranického spektra, v případě Rudého práva pak bojem za její zachování.

Abstract

The thesis deals with election campaigns in media during founding elections in Czechoslovakia in 1946 and 1990. The importance of those elections derives from their character of being the first elections after a regime change. Based on a comprehension of historical context, characterisation of the media system related to regime change and particularly an analysis of specific expressions in election campaigns, the thesis aims to understand the functioning of media in given periods. The qualitative content analysis examines party newspapers of two relevant party bodies in given years – Rudé právo of Komunistická strana Československa and Svobodné slovo of Československá strana (národně) socialistická. The electoral campaigns in question largely reflect the dynamical processes associated with the period of transition. The concept of campaigns in 1946 is determined by the already established position of Komunistická strana Československa whose influence was wide. This party was controlling the functioning of media during elections even though the media system had already been emancipated after the Protectorate of Bohemia and Moravia. In 1990 we can conversely observe peremptory campaigns calling for democracy. Campaigns reflect the controversial position of KSČ in this year – Svobodné slovo appeals to the exclusion of KSČ from the party system of Czechoslovakia; Rudé právo reversely fights for its preservation.

Klíčová slova

Média; volební kampaně; Československo; stranický tisk; zakladatelské volby, přechod režimu

Keywords

Media; election campaigns; Czechoslovakia; party newspapers; founding elections; regime change

Rozsah práce: 110 646 znaků

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 2. 1. 2014

Nikola Pařízková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu PhDr. Petru Bednaříkovi, Ph.D. za jeho vstřícný přístup a trpělivost.

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze BAKALÁŘSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta:

Nikola Pařízková

Razítko podatelny:

Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta:
2010

E-mail diplomantky/diplomanta:

nik.parizkova@gmail.com

Studijní obor/forma studia:

Mediální studia/kombinované

Předpokládaný název práce v češtině:

Fungování médií při volebních kampaních v Československu v letech 1946 a 1990

Předpokládaný název práce v angličtině:

Regulation of media during the election campaign in Czechoslovakia in 1946 and 1990

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: ZS 2012/2013):

(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)

ZS 2012/2013

Základní charakteristika tématu a předpokládaný cíl práce (max. 1000 znaků):

Práce si klade za cíl nalézt posun ve fungování médií (rozhlasu) v Československu při volbách v letech 1946 a 1990. Bude se snažit popsat, jaké regulace měly strany pro uplatnění kampaní především v rozhlasu a jak jich případně využily. Situace bude ilustrována na dvou stranách působících v obou obdobích jako relevantní subjekty stranického spektra. Komunistické straně Československa, která v daných letech sehrála diametrálně odlišné role a také středové Československé straně národně socialistické. Uvolnění mediální sféry bylo klíčovým bodem proměn ve společnosti v obou případech. Práce bude hledat posun nejen v samotných směrnicích, upravujících mediální systém, ale bude si všimnout i specifik tohoto systému a projevů vázaných na změnu režimu. Lze očekávat, že svobodnější prostředí bude ve druhém období determinováno právě změnami, které se odehrály po roce 1946. Práce by měla nejen objasnit souvislosti týkající se pozadí volebních kampaní v těchto průlomových obdobích, ale i přispět k ucelení náhledu na současné fungování médií při kampaních.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Úvod

2. Stručná charakteristika obou období a voleb

3. Změny fungování médií (rozhlasu) v souvislosti se změnou režimu

3.1 Pražské povstání a uvolnění médií

3.2 Demokratické procesy v médiích bezprostředně po listopadu 1989

4. Podmínky kampaně a její provedení v roce 1946

4.1 Podmínky prezentace stran v médiích (rozhlasu) při volební kampani

4.2 KSČ, ČSNS a jejich uchopení kampaně

4.3 Aplikace na volební kampaň

5. Regulace a uplatnění kampaně v roce 1990

5.1 Regulace médií (rozhlasu) ve volební kampani

5.2 Náhled KSČ a ČSS na kampaň

5.3 Aplikace na volební kampaň

6. Závěr

Vymezení zpracovávaného materiálu (např. konkrétní titul periodika a období jeho analýzy):

Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa. Praha : ÚV KSČ, 1946 (období březen – květen)

Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa. Praha : ÚV KSČ, 1990 (období duben-červen)

Svobodné slovo: List Čs. strany socialistické. Praha : Melantrich., 1946 (období březen – květen)

Svobodné slovo: List Čs. strany socialistické. Praha : Melantrich, 1990 (období duben – červen)

Postup (technika) při zpracování materiálu:

Diachronní komparativní analýza

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a způsobu jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

Literatura:

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti.* Praha: Grada Publishing, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8.

Anotace: Kniha přináší základní chronologicky řazený vhled do vývoje českých médií na pozadí obecně charakterizovaného historického kontextu ve světě a v českých zemích. Zachycuje sociální pozadí vývoje tisku, vysílání a síťových médií a hlavní technologické změny, které se na vývoji médií podílely.

KOČIAN, Jiří. *Československá strana národně socialistická v letech 1945-1948 : organizace, program, politika.* Brno : Doplněk, 2002. 262 s. ISBN 80-7239-138-0.

Anotace: ČSNS zůstala i po válce stranou s velkou tradicí a vlivem ve společnosti. Tato práce se pokouší přispět k rozšíření historických poznatků o vnitřní podobě, výstavbě a působení strany v letech 1945–1948. Je doplněna některými statistickými údaji a několika autentickými dokumenty.

KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století.* Vydání první. Praha : Portál, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

Anotace: Kniha přibližuje vývoj českých médií, především tisku, rozhlasu a televize, ale také proměny tiskových agentur, mediální legislativy, cenzurní praxe a novinářské profese v době, kdy byly České země součástí Československa (v letech 1918–1992).

KRÁKORA, P. a kol. *Svobodné volby v Československu 1990 - Referendum o dalším směřování státu a společnosti.* Praha: Nakladatelství Epoque, 2010. 329 s. ISBN 978-80-7425-078-1.

Anotace: Publikace přibližuje v širším kontextu události v Československu na přelomu 80. 90. let, mezi něž bezesporu patří svobodné volby z června 1990. Tyto bývají mnohdy označovány adjektivem „zakladatelské“, což má vyjádřit jejich význam pro formování obnovené parlamentní demokracie.

ŠAFAŘÍKOVÁ, Vlasta, et al. *Transformace české společnosti 1989-1995.* Vydání 1. Brno : Doplněk, 1996. 300 s. ISBN 80-85765-57-8.

Anotace: Studie analyzující podstatu zásadních přeměn ve všech oblastech života české společnosti v letech 1989-1995 i zpětnou občanskou reflexi tohoto procesu.

VODIČKA, Karel; CABADA, Ladislav. *Politický systém České republiky : Historie a současnost.* Vydání první. Praha : Portál, 2003. 351 s. ISBN 978-80-7178-718-3.

Anotace: Kniha obsahuje analýzu všech základních oblastí významných pro fungování politického života i řadu důležitých faktografických údajů vztahujících se k českému politickému životu.

Prameny:

Fond ČSNS

Fond Ministerstva informací

Fond ÚV KSČ

Diplomové práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

Datum / Podpis studenta/ky

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:**Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:****Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:**

Potvrzují, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga

.....

Datum / Podpis pedagožky/pedagoga

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ A VE DVOU VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNÝ FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI VYZVEDNOUT V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A NECHAT VEVÁZAT DO OBOU VÝTISKU DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE SCHVALUJE NA IKSŽ VEDOUcí PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY.

Obsah

ÚVOD	2
1. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA OBOU OBDOBÍ A VOLEB	4
2. ZMĚNY FUNGOVÁNÍ MÉDIÍ (ROZHLASU) V SOUVISLOSTI SE ZMĚNOU REŽIMU	7
2.1 <i>Pražské povstání a uvolnění médií</i>	7
2.2 <i>Demokratizační procesy v médiích bezprostředně po listopadu 1989</i>	12
3. PODMÍNKY KAMPANĚ A JEJÍ PROVEDENÍ V ROCE 1946	15
3.1 <i>Podmínky prezentace stran v médiích (rozhlasu) při volební kampani</i>	16
3.2 <i>KSČ, ČSNS a jejich uchopení kampaně</i>	17
3.3 <i>Aplikace na volební kampaň</i>	22
4. REGULACE A UPLATNĚNÍ KAMPANĚ V ROCE 1990	29
4.1 <i>Regulace médií (rozhlasu) ve volební kampani</i>	30
4.2 <i>Náhled KSČ a ČSS na kampaň</i>	31
4.3 <i>Aplikace na volební kampaň</i>	37
ZÁVĚR	44
SUMMARY	46
POUŽITÁ LITERATURA	48
SEZNAM PŘÍLOH	50
PŘÍLOHY	51

Úvod

Média jsou jedním z neúčinnějších prostředků uplatnění volební agitace. Tyto projevy jsou patrné, zejména pokud společnost stojí na prahu nové doby a volby mají udat směr dalšímu vývoji. Volby z let 1946 a 1990 spojuje jejich charakter zakladatelských voleb, tedy prvních voleb nového režimu, které mají přechod potvrdit, či naopak vyvrátit. V návaznosti na to tak zpravidla mluvíme o nových očekáváních, vázaných na další vývoj, a také o uvolnění médií vzhledem k jejich fungování v předešlých letech.

Práce si klade za cíl nalézt posun ve fungování médií v Československu v daných dvou obdobích. Klade si otázku, jakým způsobem se v těchto kampaních promítla změna režimu, která s sebou vždy nese také přebudování mediálního prostoru. Práce se snaží najít možné příčiny podobností a nesouladů, a to na základě historického kontextu týkajícího se přechodu. Problematikou voleb v daných letech jsem se již v rámci studia politologie na Vysoké škole ekonomické zabývala v bakalářské práci „Analýza kampaní zakladatelských voleb: Československo v letech 1920, 1946 a 1990“, která byla obhájena v lednu roku 2013. Nyní se snažím blíže nahlédnout na to, jak se volební kampaně v médiích projevovaly. Lze očekávat, že změny nastavení médií se budou odvíjet v různé míře jak od jejich fungování v předešlém režimu, tak převážně od změn, které jsou s přechodem spojeny.

Pomocí metody diachronní komparativní analýzy se text zaměří na prostředky, které měla média k uplatnění volebních kampaní v Československu v letech 1946 a 1990. Snaží se popsat, jaké regulace měly strany pro uplatnění kampaní a jak jich reálně využily. Ilustrovat bude situaci na dvou stranách působících v obou obdobích jako relevantní subjekty stranického spektra – Komunistické straně Československa, která v daných letech sehrála diametrálně odlišné role, a také středové Československé straně národně socialistické.

K práci byl vybrán převážně rozhlas a analýza jeho fungování, což ovšem ve výsledku nebylo možné analyzovat jednak z důvodu dostupnosti materiálů, jednak z důvodu, že by se s rozhlasem téma značně rozšířilo a pravděpodobně znepřehlednilo. Proto bylo rozhodnuto, že je pro relevanci této práce dostatečná analýza stranického

tisku jakožto jednoho z hlavních agitačních nástrojů stran. Z toho důvodu práce pomocí kvalitativní obsahové analýzy zkoumá deníky zmíněných dvou stran v daných letech. Projevy v kampaních pak pro přehlednost analyzuje na základě tří kritérií – reflexe minulosti, vize budoucnosti a prezentace vztahu k ostatním subjektům. Tisk je analyzován vždy měsíc před volbami a dva týdny po nich. V jednotlivých výtiscích se pak analýza soustředí na příspěvky o volbách, ale snaží si všimnout i dalších příspěvků z důvodu možné přítomnosti skrytých kampaní.

Uvolnění mediální sféry bylo v obou případech klíčovým bodem proměn ve společnosti. Společnosti, která se v prvním období vzpamatovávala z událostí let 1939–1945 a oslavovala příchod nové doby, v druhém pak byla frustrovaná z následného vývoje až do roku 1989. Práce bude hledat posun nejen v samotných směrnících upravujících mediální systém, ale bude si všimnout i specifik tohoto systému a projevů v konkrétních médiích vázaných na změnu režimu.

Lze očekávat, že svobodnější prostředí médií bude ve druhém období determinováno právě změnami, které se odehrály po roce 1946 a jejich následky. Naopak nastavení médií v prvním zkoumaném roce bude dozajista ovlivněno jejich neukotveností způsobenou událostmi z let 1939–1945. Práce by měla nejen objasnit souvislosti týkající se pozadí volebních kampaní v těchto průlomových obdobích, ale i přispět k ucelení náhledu na procesy změn fungování médií při utváření nových režimů.

1. Stručná charakteristika obou období a voleb

Volby v letech 1946 a 1990 spojuje jejich charakter prvních voleb nového režimu, což je také důvod, proč byly k práci vybrány. Tyto volby jsou nazývány zakladatelskými a daly by se definovat takto: „Jedná se o volby, kde se poprvé od autoritářského režimu odehrává souboj o volené pozice v národním měřítku v rámci svobodné politické soutěže.“¹

V roce 1946 se volby konaly rok po osvobození země. Ve společnosti bylo období Protektorátu Čechy a Morava v letech 1939–1945 stále živě přítomno. Osvobození republiky, které nastalo jednak díky aktivitě odboje v zahraničí, jednak díky pomoci vítězných mocností, započalo události spojené s poválečnou obnovou Československa. I přes značnou euforii z událostí předešlého roku bylo zásadní otázkou okolo voleb v roce 1946 to, kam se režim bude ubírat dále.

Komunistická strana Československa začala obrovskou rychlostí získávat na popularitě a systém se začínal utvářet na základě jejich idejí. Velmi k tomu přispěl i Košický vládní program. Toto programové prohlášení nové vlády, které bylo vydáno 5. dubna 1946, stvrdilo myšlenky, na jejichž základě měla být v budoucnu společnost koncipována.²

Parlamentní volby do Ústavodárného shromáždění, které se konaly 26. 5. 1946, tak měly nastínit další vývoj a potvrdit orientaci systému po osvobození. V souvislosti s těmito volbami se často ovšem mluví o jejich omezené pluralitě. Volby nicméně splňovaly podmínky svobodných voleb. Vykazovaly specifikum tzv. bílých lístků, které dávaly voličovi možnost volby i v případě, že se neztotožňoval s ani jednou ze stran

¹ O'DONNEL, Guillermo; SCHMITTER, Philippe; WHITEHEAD, Laurence. *Transitions from authoritarian: Tentative conclusions about uncertain democracies*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1986. s. 57. Takovéto volby se v historii Československa konaly celkem třikrát. Kromě těchto let se dají zakladatelskými nazývat i první parlamentní volby v roce 1920.

² BALÍK, Stanislav, et al. *Politický systém českých zemí 1848-1989*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 66.

Národní fronty. Mohl tak vhodit do urny bílý lístek, a tím nehlasovat pro žádnou politickou stranu.³

Stranický systém nově ustavené třetí republiky stál na principech Národní fronty, která byla vytyčena Edvardem Benešem jako uskupení dvou či tří politických stran. Mělo se jednat o vyvážený poměr – jedna strana pravicová, jedna levicová, případně jedna strana středová. Tyto teze byly následně modifikovány a Národní fronta se na české straně Československé republiky zformovala jako systém tří stran socialistických a jedné křesťanské. Jedná se o již zmíněnou masovou *Komunistickou stranu Československa (KSČ)*, dále o *Československou stranu sociálně demokratickou (ČSSD)*, *Československou stranu národně socialistickou (ČSNS)* a *Československou stranu lidovou (ČSL)*. Každá strana měla také svůj stranický tisk, který byl hlavním nástrojem agitace jednotlivých stran. U KSČ mluvíme o *Rudém právu*. ČSSD měla *Právo lidu*, ČSNS vydávala *Svobodné slovo* a ČSL měla svůj deník s názvem *Lidová demokracie*.⁴

Události let 1948–1989 se na české společnosti podepsaly v obrovské míře. Dlouhá éra komunismu hluboce transformovala veškeré oblasti života společnosti. Pád režimu byl v tomto případě zapříčiněn jak událostmi v Evropě, kdy tato ideologie začala postupně ztrácet na síle, tak i jejím vyčerpáním v samotném Československu. K evropské vlně demokratizace zároveň přispěla destabilizace v hospodářské a ekonomické oblasti.⁵ Stát byl nucen započít dobu, která měla všechny oblasti života opět vrátit zpět k demokratickým principům.

Již od prvního týdne listopadových protestů v roce 1989 bylo hlavním cílem uskutečnění svobodných voleb.⁶ V souvislosti s tím bylo ovšem potřeba

³ RATAJ, Jan; HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha: Oeconomica, 2010. s. 45. Tuto možnost ovšem u těchto voleb využilo pouze 0,45% voličů.

⁴ Na slovenské straně pak byly v uskupení Národní fronty *Komunistická strana Slovenska (KSS)*, *Demokratická strana (DS)*, *Strana práce (SP)* a *Strana Slobody (SS)*.

⁵ VODIČKA, Karel; CABADA, Ladislav. *Politický systém České republiky*. Praha: Portál, 2003. s. 113.

⁶ Již při protestech a generálních stávkách občanů byly vyzdvihovány hesla jako „Konec vlády jedné strany“ a „svobodné volby“. SUK, Jiří. *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985-1990*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999. s. 103.

restrukturalizovat volební systém. Této iniciativy se chopilo v první řadě Občanské fórum a ve spolupráci s ostatními subjekty se následně podařilo volby uskutečnit na základě nové volební legislativy, která jim položila nezbytný základ.⁷

Volby do Sněmovny lidu Federálního shromáždění v roce 1990 měly za cíl navázat na události listopadu 1989 a stvrdit tak přechod k demokracii. Hlavním cílem bylo definitivně potvrdit pád komunistického režimu. U těchto voleb, které se konaly 8. až 9. června, tedy nešlo převážně o spory jednotlivých stran, jako spíše o základní konflikt demokracie versus totalita.

Stranický systém, který byl u těchto voleb přítomen, byl ovlivněn svou podobou v posledních čtyřiceti letech. Sledujeme zde několik typů uskupení. V první řadě se jedná o strany Národní fronty, které legálně v režimu fungovaly. Konkrétně *Komunistická strana Československa (KSČ)*, *Československá strana (národně) socialistická (ČSS)* a *Československá strana lidová (ČSL)*. V systému začaly dále působit i strany obnovené, jako *Československá strana sociálně demokratická (ČSSD)*, a strany utvořené s disidentských skupin, jako *Klub angažovaných nestraníků (KAN)* a *Československá demokratická iniciativa (ČSDI)*. Poslední skupinou politických stran jsou nově vzniklé subjekty, které se začaly tvořit téměř ihned po převratu. Řadíme mezi ně například *Občanské fórum*, *Sdružení pro republiku – Republikánská strana Československa* a další.⁸

I přes svou různorodost vykazoval tento systém značnou nepřehlednost. „*Byla to doba velkých nadějí, ale malých šancí.(...) Nebyla zde vyzrálá občanská společnost a ekonomické změny byly v zárodku. Pro mnohé začínající politiky hrály ideově politické doktríny pouze roli nástroje k získání výchozí pozice a nebyly odrazem zájmů skupin. (...) A tak většina vznikajících stran neměla ani vyhraněnou volební základnu, ani*

⁷ KRÁKORA, Pavel. *Obnova demokracie v Československu po roce 1989*. Praha: Epoque, 2010, s. 53-54. Občanské fórum a Veřejnost proti násilí byly dvěma subjekty, které se víceméně spontánně ustavily při listopadových změnách a které v celé změně systému sehrály velkou roli. ŠAFAŘÍKOVÁ, Vlasta, et al. *Transformace české společnosti 1989-1995*. Vydání 1. Brno : Doplněk, 1996. s. 53.

⁸ BUREŠ, Jan. *Občanské fórum*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. s. 237.

politické programy, a často ani vybudovanou strukturu. To vše se přirozeně postupem času měnilo, stranický systém se začal stabilizovat – ale až po volbách 1990.“⁹

2. Změny fungování médií (rozhlasu) v souvislosti se změnou režimu

Pro ucelený náhled na fungování volebních kampaní obou studovaných období je třeba charakterizovat změnu fungování médií v době zlomu jednotlivých režimů. Právě ta totiž nastolila určitý nový řád i co se mediálního prostředí týče a dala tak základ pro pochopení procesů spjatých přímo s volebními kampaněmi. V roce 1946 je třeba věnovat zvláštní pozornost rozhlasu a jeho pozici ve společnosti. V roce 1990 je pak úloha rozhlasu spíše upozaděna ve prospěch tištěných médií.

1.1 Pražské povstání a uvolnění médií

Mediální prostředí před sebou mělo na konci druhé světové války nelehký úkol. Jeho uzdravení bylo velmi znesnadněno tvrdými podmínkami nastavenými v Protektorátu Čechy a Morava. Média byla v tomto období naprosto pod kontrolou okupantů, kteří měli nadvládu nad veškerými jejich složkami.¹⁰

Okupanti tak disponovali informačním monopolem a jejich praktiky byly jasně cílené. Koordinovali chod veškerých mediálních institucí, a to nejen pomocí tvrdé cenzury regulující jejich fungování, ale i pomocí kontroly nad tvůrci mediálních obsahů. Kolaboranti a cenzori, kteří přímo pracovali v redakcích, tak mohli zevnitř ovlivňovat celý chod práce. Česká média tedy v tomto období stála před nesnadným úkolem vyvázat se ze stavu téměř absolutní podřízenosti aktérům předešlého totalitního režimu.

Zásadní roli při změně mediálního prostředí sehrál Košický vládní program, který byl prohlášen novou vládou 5. dubna 1945. V rámci prvotního cíle předefinovat stávající systém z politického i kulturního hlediska se věnoval také médiím.

⁹ KREJČÍ, Otakar. *Nová kniha o volbách*. Příbram: Professional publishing, 2006. s. 268.

¹⁰ Samozřejmě nelze přehlédnout přítomnost exilových médií, která nacisté pod kontrolou neměli a která tvořila vcelku velkou složku celého systému. Nelze zapomínat, že to byl právě odboj, který se v obrovské míře zasadil o změnu režimu. V textu ovšem mluvíme o médiích, která byla legálně přítomna na území Československa.

Existovala zde snaha nastolit nový náhled na fungování médií a ustoupit tak od principu soukromého vlastnictví médií. Média tak měla primárně plnit zájmy státu a sloužit lidu. Košický vládní program vedle svobody slova zaručoval i personální očistu médií tak, aby odstranil vliv kolaborantů na mediální obsahy.¹¹

Pokud chceme charakterizovat uvolnění médií v tomto období, je třeba si uvědomit, že zde existovaly dvě hlavní linie. Těmi byly rozhlas a periodický tisk. Rozhlas je sám pro sebe samostatnou kapitolou, jelikož sehrál v událostech osvobození na počátku května zásadní roli, což i do jisté míry definuje jeho postavení v celém systému.

Rozhlas byl v tomto období silnou institucí, na kterou se okupanti nesoustředili bezdůvodně. Jeho organizační fungování tak bylo v Protektorátu značně přetvořeno a jeho pracovníci, kteří s režimem nesouhlasili, procházeli nelehkým obdobím. Mnoho z nich ale i v celé době protektorátu více či méně bojovalo za zachování svobody.¹² Ač byl rozhlas pod kontrolou okupační moci, podporoval do značné míry protirežimní tendence, a to jednak díky vysílání ze zahraničí, jednak díky vynalézavosti reportérů, kteří často k posluchačům mluvili ve skrytých významech.

Boj o rozhlas je všeobecně známý jako jedno z hlavních ohnisek pražského povstání. „Čtyři dny bitvy o rozhlas“, jak se těmto zlomovým okamžikům říká, započaly dne 5. května 1946, kdy přestali čeští hlasatelé, respektive Zdeněk Mančal, vysílat německy. Celé vysílání tak od tohoto momentu zaplavil český jazyk a kultura. Bylo to znamením, že se rozhlas odmítal dále řídit pokyny cenzorů.

Toto chování ihned vyvolalo reakci okupantů, kteří se snažili vojensky dostat rozhlas pod kontrolu. Vysíláním v půl jedné, kde rozhlas mobilizuje české občany i státní složky k pomoci¹³, definitivně započaly čtyřdenní boje, ve kterých se proti sobě otevřeně postavili čeští občané a němečtí okupanti.

¹¹ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vydání první. Praha: Portál, 2010. s. 115

¹² Také to některé z nich stálo život – například Pavla Donnera a Františka Kocourka hned na začátku. Historie rozhlasu v kostce. Český rozhlas [online]. 1997-2013 [cit. 2013-11-25]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/historie/_zprava/682506

¹³ „*Voláme vše české na pomoc rozhlasu, esesáci zde vraždí české lidi...!*“ - Čtyři dny bitvy o Český rozhlas. Český rozhlas [online]. [cit. 2013-11-25]. Dostupné z:

Následoval den plný otevřených bojů, snahy okupantů dostat situaci pod kontrolu a obrany z české strany. Český rozhlas apeloval v angličtině a ruštině na spojeneckou armádu, aby pomohla českému lidu. Němečtí okupanti tak 6. května přistoupili k taktice bombardování rozhlasu. Boje se odehrávaly v celém rozhlasu a spousta techniky byla zničena. Bylo tedy třeba zajistit, aby mohlo vysílání dále fungovat. Ač se povstalcům podařilo zprovoznit vysílání ze strašnického vysílače, okupanti stále uplatňovali tvrdé praktiky. Postupně se ovšem podařilo zprovoznit další vysílače v Libicích, Poděbradech a Mělníku a získat tak převahu nad okupanty. Finálně tyto boje skončily osvobozením Rudou armádou dne 9. května 1946. Ten samý den bylo oficiálně vysílání Československého rozhlasu (za protektorátu přejmenovaného na Český rozhlas) obnoveno.¹⁴

S odhlédnutím od jeho role přímo ve dnech povstání je třeba zmínit, že v závislosti na absenci infrastruktury a jakéhokoli komunikačního spojení v květnu 1945 byl rozhlas hlavní prostředek komunikace a organizace veřejného života. „Podával informace lidem vracejícím se z emigrace a německých koncentračních táborů a věznic, pomáhal pátrat po pohřešovaných osobách, vysílal výzvy a zprávy úřadů.“¹⁵

Vzápětí po událostech pražského povstání započala obnova technického zázemí i obecného fungování rozhlasu, především z personálního hlediska. Již od počátku byl rozhlas přisvojen KSČ, která obsadila jeho hlavní funkce, a rozhlas se tak stal při uplatňování její ideologie jedním z hlavních agitačních nástrojů, a to zejména po nastoupení Bohuslava Laštovičky do vedoucí funkce. Zároveň začal ještě více získávat na popularitě, jelikož byl rozhlasový přijímač v československých domácnostech naprostou samozřejmostí. Roli v uvolnění mediálního prostředí zajisté sehrál i nástup vlastního rozhlasového zpravodajství, které bylo do té doby pod taktovkou pouze ČTK.¹⁶

http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/bitva/_zprava/ctyri-dny-bitvy-o-cesky-rozhlas-705055

¹⁴ Čtyři dny bitvy o Český rozhlas. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2013-11-25]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/bitva/_zprava/ctyri-dny-bitvy-o-cesky-rozhlas--705055

¹⁵ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 223.

¹⁶ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20*.

Ač byl rozhlas klíčovým aktérem mediální sféry a jeho přesah do celého systému byl obrovský, tisk také sehrál svou roli. Někteří redaktori podpořili pražské povstání na stránkách legálního tisku a informovali o klíčových událostech. 6. května také vyšlo poprvé po několika letech Rudé právo a další v protektorátu zakázané listy.¹⁷

Základní úlohu v restrukturalizaci médií celkově sehrálo v této době nově ustavené Ministerstvo informací. Do jeho vedení byl nasazen člen vedení KSČ Václav Kopecký, který byl současně šéfredaktorem Rudého práva.¹⁸ To začalo od počátku uplatňovat změny v médiích, především ale politikou vázanou právě na Komunistickou stranu.

Hlavním bodem práce ministerstva byla obecná restrukturalizace mediální sféry. Struktura periodického tisku byla nově zkonstruována. Fakticky se jednalo o přeregistraci veškerých titulů. K vydávání periodického tisku bylo potřeba získat zvláštní povolení, takže deníky nepovolených politických stran, bulvární tisk a německé tituly tímto zanikly. Deníky, které za Protektorátu nevycházely, jako například Rudé právo nebo Právo lidu, byly obnoveny, a některé deníky musely změnit název.¹⁹

Změny fungování médií vázané na ustavování nového režimu se týkaly v oblasti tisku převážně dvou sektorů. Prvním bodem byla personální očista médií, která měla redakce zbavit kolaborantů a tím vlastně opět obnovit důvěryhodnost komunikace na veřejné i politické úrovni. Ministerstvo informací začalo svou personální politiku uplatňovat při obsazování redakcí. Někteří kolaboranti se tak mohli zbavit své

století. Vydání první. Praha : Portál, 2010. s. 121.

¹⁷ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 223.

¹⁸ Do vedení Ministerstva informací postavil známé osobnosti. Šéfem tiskového odboru byl František Bauer, publikačního odboru František Halas, rozhlasového odboru Ivan Olbracht a filmového odboru Vítězslav Nezval. – KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vydání první. Praha : Portál, 2010. s. 115.

¹⁹ Například České slovo bylo přejmenováno na Svobodné slovo, z Lidových listů se stala Lidová demokracie, atd. KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vydání první. Praha : Portál, 2010. s. 115.

nepopulární minulosti, další novináři doufali v budoucí kariérní výhody, ač byli ideově Komunistické straně velmi vzdálení.²⁰

Očista médií byla součástí celkové očisty společnosti. Byla prováděna komisí pro očistu médií, která pracovala od první poloviny května 1945 do února 1946. V této komisi působili nejen aktéři odboje, ale i žurnalisté věznění v koncentračních táborech. Novinář, který byl shledán za bezúhonného, tak vlastně získal potvrzení pro další setrvání v novinářské organizaci. Zároveň Ministerstvo informací velmi tvrdě přistoupilo k potrestání kolaborantů, jež se dělo na několika úrovních. Novináři, kteří v minulosti spolupracovali s protektorátem, tak mohli být trestáni pokutami či zákazem práce v oboru (nejdéle na rok a půl, závažnější provinění ovšem znemožnila novinářům vykonávat povolání celoživotně), někteří z nich byli postaveni před Národní soud a přední aktivisté byli odsouzeni trestem smrti.²¹

Snaha restrukturalizovat média byla dlouhodobým procesem, stejně tak jako změny v organizaci a struktuře médií. Stále byla žádána poměrně vysoká míra kontroly tisku. Vydávání periodik bylo podmíněno povolením k vydávání tisku a jeho nová koncepce byla založena na již zmíněné prioritě plnit zájmy lidu, národa a státu. Soukromé vlastnictví periodik bylo nežádoucí, zejména aby tak jednotlivci nemohli v tisku uplatňovat své vlastní zájmy. Celý systém pak definovala norma – zákon č. 101/47 Sb. o postavení redaktorů a o svazech novinářů.²²

Je tedy třeba upozornit na to, že média byla od počátku nového režimu opět kontrolována. Ač byla prvotním záměrem regulace systému a eliminace nežádoucích vlivů, nic to nemění na faktu, že změna režimu nepřinesla úplně osvobození v mediální sféře. Svoboda slova zaručovala novinářům volnost tvorby, nicméně nesmíme

²⁰ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vydání první. Praha : Portál, 2010. s. 117.

²¹ Pět novinářů – A. J. Kožíšek, V. Krychtálek, A. Kříž, R. Novák a K. Werner, bylo oběšeno. Celkem dostalo doživotní zákaz vykonávat povolání 86 novinářů. – KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vydání první. Praha : Portál, 2010. s. 119-120.

²² Ten byl ovšem přijat až v květnu roku 1947 a proto je pro naši práci irelevantní. – BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 229.

zapomínat, že budoucí vedoucí aktéři získali s dobrým záměrem a bez násilí kontrolu nad veškerými hlavními aspekty fungování médií v tomto období.

1.2 Demokratizační procesy v médiích bezprostředně po listopadu 1989

Vliv Komunistické strany Československa na fungování médií v období let 1948–1989 nelze charakterizovat stručně, stejně jako nelze jednotně charakterizovat ani samotný režim. Dlouhé období totalitarismu je tak nutno rozdělovat do více období, které jsou svou podstatou více či méně odlišné.

V prostředí médií ovšem můžeme situaci do jisté míry shrnout, jelikož jejich úloha byla od počátku až do konce stejná, ač byla míra jejich využívání k prospěchu strany v různých obdobích odlišná. Stále platí, že média jsou hlavním agitačním nástrojem, a proto jsou pro vedoucí aktéry totalitních režimů klíčová.

Naprosto základní paralelou, kterou lze od počátku pozorovat s obdobím Protektorátu Čechy a Morava, je, že primární úlohou médií bylo ovlivňování veřejného mínění. O to více to platilo v období komunismu, který se snažil do jisté míry si podřízovat občany, jejichž loajalita byla pro jeho fungování nezbytná. Vedle toho měla média také sloužit jako nástroj pro konsolidaci soudobých poměrů. Zároveň ale pozorujeme velký rozdíl v postavení aktérů, kteří měli v období bývalých režimů nad médii moc. Zatímco v prvním období se jednalo o okupanty, tedy aktéry zvenku, v období druhé se jednalo o volenou vládu uvnitř státu.²³ Tento fakt může mít vliv na spoustu okolností.

Po uvolnění režimu i médií na konci šedesátých let přišla normalizace, která s sebou přinesla velké přitvrzení ze strany KSČ. To se v médiích obrovským způsobem promítlo. Jelikož byla média jedním z nejviditelnějších projevů Pražského jara, právě na ně se pak začala vedoucí strana soustředit a podrobovat je mocenskému tlaku. Nejednalo se pouze o podrobnou cenzuru, které byla média neustále podrobována, ale i o personální čistky s cílem zajistit, aby média opět začala v plné míře plnit žádoucí funkci.²⁴

²³ Nepřihlížíme zde však k tomu, nakolik byla tato vláda u moci demokraticky.

²⁴ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vydání první. Praha: Portál, 2010. s. 246.

Právě v 70. a 80. letech byla média o to důsledněji podřízena aparátu KSČ. Ten se snažil usměrňovat kádrovou politiku tisku prostřednictvím ideologického oddělení a oddělení masových sdělovacích prostředků. Vedle tisku samozřejmě existoval rozhlas a oproti období čtyřicátých let nově i televize. KSČ se tak prostřednictvím všech tří médií snažila ovlivňovat veřejné mínění žádoucím směrem. Snaha o zabezpečení spolehlivých mediálních pracovníků a žádoucích obsahů měla přispět k vytvoření obrazu spokojené a prosperující společnosti.²⁵

Ani nedemokratický režim nezabránil činnosti odboje v zahraničí.²⁶ Ten měl opět velkou roli, nicméně je důležité si uvědomit, že ta byla odlišná od role odboje za protektorátu, a to zejména kvůli podstatě hlavních aktérů režimu, který se odehrával uvnitř, v rámci jednoho národa.

Asi nejdůležitějším bodem pro ujasnění změny fungování médií v období okolo listopadu 1989 je fakt, že ve společnosti byla hlavní prioritou demokracie jako taková. V tomto případě bylo jasné, že dřívější praktiky nebudou žádoucí ani účinné, a nemělo tedy cenu je ani zavádět. Na nastavení mediálního systému mělo také značný vliv to, že nedošlo k dramatickému otočení režimu jiným směrem, ale docházelo jednak k jeho postupnému vyčerpávání, jednak k určité aktivizaci a mobilizaci občanů, která pak mohla přispět k jejich angažovanosti.

Média jako taková sice nesehrála velkou roli přímo při událostech Sametové revoluce 17. listopadu 1989, nicméně jsou velmi spjata s událostmi bezprostředně po ní. Zároveň plnila svou roli informátora ve dnech protestů, převážně 18. a 19. listopadu.²⁷

Jedním z hlavních cílů prvních dnů po revoluci bylo prolomení informačního

²⁵ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 335-337.

²⁶ Co se týče struktury periodik, vedle oficiálního tisku existoval také samizdat, exilové tisky a v rozhlasu se dalo naladit vysílání ze zahraničí. Zároveň velmi přispíval rozhlas a vysílání Hlasu Ameriky a Svobodné Evropy. ŠMÍD, Milan. Česká média a jejich role v procesu politické změny roku 1989. In: ŠMÍD, Milan. *Louč* [online]. 2004 [cit. 2013-12-20]. Dostupné z: <http://www.louc.cz/>

²⁷ Zejména deníky Lidová demokracie a Svobodné slovo patřily k těm, které občasně i za starého režimu vystupovaly z ideologické linie KSČ. ŠMÍD, Milan. Česká média a jejich role v procesu politické změny roku 1989. In: ŠMÍD, Milan. *Louč* [online]. 2004 [cit. 2013-12-20]. Dostupné z: <http://www.louc.cz/>

embarga médií ovládaných státem. Tvůrci samizdatových periodik tak začali působit v nezávislém informačním středisku, kde se 20. listopadu začal vydávat deník Informační servis. Bylo to první periodikum, které nepodléhalo kontrole odstraňované KSČ.²⁸

Podstatné bylo ovšem proniknout do nejkřičovějších médií, jimiž byly rozhlas a televize. Zlomovým bylo v tomto momentu vysílání přenosu demonstrací z Letné 25. listopadu a také počátek pravidelného vysílání Občanského fóra na rozhlasové stanici Hvězda. Od této chvíle se začalo fungování médií postupně transformovat a liberalizovat.²⁹

Ač byl proces uvolňování médií v tomto období oproti tomu předešlému pomalejší, již v prvních měsících po Sametové revoluci pozorujeme obrovský nárůst nových titulů, stejně tak jako obnovování těch zakázaných. Média přestala být napojena výhradně na státní složky a začala být vydávána periodika v soukromém vlastnictví, což je naprostý protipól situace v roce 1946.

Tato liberalizace tisk sice zneprůhlednila, zároveň ale přispěla k pluralitě názorů. Vliv měla nastupující komercializace a bulvarizace médií, nicméně je důležité zdůraznit, že největší změny ve struktuře a fungování médií začínáme pozorovat až na počátku devadesátých let, což také je velmi podstatným aspektem při studii změny fungování médií v těchto letech.

U změny fungování médií mluvíme v tomto období zejména o jejich odstátnění. Odstátnění probíhalo za prvé na úrovni nové mediální legislativy, za druhé se měla média osamostatnit od vlivu KSČ, co se jejich provozu týče.³⁰ Období manifestací po 17. listopadu 1989 ukázalo vize, které byly pro aktéry a občany v oblasti médií žádoucí. *„Objevil se požadavek odstranění státní kontroly médií, a tedy uvolnění prostoru pro působení ‚nezávislých‘ médií. Pozitivní zkušenost s rolí médií v období Pražského jara byla stále velmi živá a probouzející veřejnost žádala v rámci demokratizace poměrů i naplnění práva na svobodu projevu prostřednictvím médií a přístup*

²⁸ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vydání první. Praha : Portál, 2010. s. 255-256.

²⁹ tamtéž

³⁰ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vydání první. Praha : Portál, 2010. s. 256.

*k nezmanipulovaným informacím.*³¹ To také vyvolalo následnou reakci médií a uvolnění mediálního prostoru.

Ač nadále platila ústava z roku 1960, ihned po změně režimu se začala přijímat dílčí legislativní opatření, která měla zajistit dané svobody a principy. V oblasti médií jich nebylo málo, upraveno bylo jak fungování periodického tisku³², tak vysílání rozhlasové, televizní³³ a další.

Na závěr této kapitoly je dobré upozornit na to, že v roce 1989 se jednalo o přechod k demokracii v rámci jednoho státu. Dá se tedy říci, že byl brán mnohem větší zřetel právě na otázku demokracie jako takové. Z tohoto důvodu šla pravděpodobně změna mediálního prostředí ruku v ruce s mnohem větším důrazem na jeho svobodu. V roce 1945 šlo především o odstranění nadvlády německých okupantů jakožto vnějšího nepřítele, což znamená určité odvedení pozornosti od toho, jaká konkrétní domácí vláda se v Československu ustálí. V roce 1989 bylo prioritou odstranění nedemokratického režimu, což zároveň determinovalo požadavky kladené na fungování médií. Jisté uvolnění médií nastalo tedy při obou změnách režimů, nicméně v určitém aspektu se média v roce 1946 dostala opět pod kontrolu politického subjektu, což míru svobody jistě snižuje. A naopak zvyšuje v roce 1989, kdy byl hlavní důraz kladen na pluralitu a svobodu ve společnosti.

3. Podmínky kampaně a její provedení v roce 1946

Tato kapitola začíná praktickou část práce, která zkoumá jednak podmínky, ve kterých se kampaně v daných letech mohly uskutečnit, jednak přístup obou stran ke kampani a na něj vázané konkrétní projevy v médiích, tedy stranickém tisku. K tomuto účelu byla zvolena kvalitativní obsahová analýza jako metoda, která může pomoci objasnit souvislosti na pozadí jednotlivých kampaní.

Je ovšem potřeba počítat s tím, že výsledný stav bude vždy ovlivněn spoustou dalších faktorů. V tomto případě jde zejména o aspekty politologického rázu, mezi které

³¹ BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha: Grada Publishing, 2011. s. 366.

³² Změna zákona č. 81/1966 Sb. o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích.

³³ Zákon č. 468/1991 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání

můžeme řadit náladu stranického spektra a celé společnosti vázanou na přechod režimu, postavení jednotlivých stran v systému – tedy určité jejich „sebevědomí“ –, a další. Zároveň je nesnadné generalizovat kampaně jako takové, a to s přihlédnutím k historickému vývoji médií, jejichž nastavení bylo bezpochyby v obou obdobích odlišné.

3.1 Podmínky prezentace stran v médiích (rozhlasu) při volební kampani

U voleb v roce 1946 byla formálně platná ústava z roku 1920. V souvislosti s volbami byla přijata tři zákonná opatření, konkrétně se jednalo o zákon č. 28/1946 Sb. o úpravě stálých seznamů voličských, ústavní zákon č. 65/1946 Sb. o ústavodárném Národním shromáždění a zákon č. 67/1946 Sb. o volbě ústavodárného Národního shromáždění. Žádný z těchto předpisů nicméně neobsahuje zmínku o vedení volební kampaně či jinak neupravuje fungování médií v souvislosti s konáním voleb.

Volby byly vyhlášeny dne 19. dubna 1946 podle vyhlášky ministerstva vnitra. Předvolební kampaň stran oficiálně začala dne 25. dubna 1946. Datum konání voleb bylo ovšem známo již dlouho, a kampaně tak byly fakticky vedeny již od ledna roku 1946.³⁴

Jedinou konkrétní, ovšem zákonně neustavenou podmínkou pro uskutečnění kampaní v roce 1946, je pak dohoda stran Národní fronty o způsobu vedení předvolebního boje. Apel na poklidné uskutečnění předvolebních kampaní byl znatelný u subjektů již od počátku roku 1946 a strany Národní fronty se tak na svých jednáních 16. ledna shodly na uskutečnění dohody, která měla požadovanou tendenci kampaně stvrdit.³⁵

Konkrétní dohodu z 25. března vydalo například Rudé právo o den později: „*Na své společné schůzi 25. března 1946 se strany Národní fronty dohodly, že v předvolební agitaci setrvají na zásadách Košického vládního programu a také že strany a listy*

³⁴ STUPKA, Jiří. *Parlamentní volby v roce 1946 – odraz na stránkách ústředních tiskových orgánů politických stran*. s. 16.

³⁵ Tamtéž, s. 30.

*Národní fronty budou svůj volební program rozvíjeti pozitivně a zdrží se zásadních polemik a osobního osočování.*³⁶

Ústavně ovšem jinak podmínky provedení kampaně zakotveny nebyly, a média tak po dobu kampaně fungovala v nastavení, které se postupně ustavovalo v nových podmínkách, nastíněných v předchozí kapitole.

3.2 KSC, ČSNS a jejich uchopení kampaně

Cílem stranického tisku z jeho podstaty je podporovat zájmy strany. Veškerá stranická periodika se nicméně snažila v obdobích okolo zkoumaných voleb informovat občany převážně o obecných událostech z různých oblastí v zemi i ve světě.³⁷ V období voleb se strany logicky snažily využít potenciálu svých deníků na maximum. Jednalo se tak o primární způsob agitace. Strany zde měly vlastní prostor, který mohly svobodně využívat.

Zároveň ale deníky stále plnily svou informační funkci. Zde vyvstává otázka, nakolik každá strana svého deníku pro kampaň využívala. Bylo by úkolem analýzy kvantitativní určit, jaké procento obsahu deníku která strana na kampaň využila, a ani tehdy by výsledek nebyl stoprocentně jistý z důvodu kampaní skrytých. Práce se ovšem zaměřuje na obsahové složky kampaní a to, jak strany daného prostoru v dané situaci využily.

Komunistická strana Československa měla u voleb v roce 1946 vcelku dominantní postavení, a to převážně vzhledem k její levicové ideologii, která byla ve společnosti znechucené nacistickou okupací zcela žádaná. Stranický systém byl v tomto období velmi limitovaný a tato masová strana se těšila čím dál tím většího zájmu občanů. Komunistická strana se tak již od počátku snažila o monopolizaci moci.

V takovém případě je potenciál médií pro volební agitaci obrovsky navýšen. Strana měla ideální podmínky pro vcelku jednoduché uskutečnění účinné volební kampaně, a to natolik emancipovaným způsobem, aby se příliš „neshazovala“ poškozováním ostatních subjektů stranického spektra – apelovala tak na občany čistě

³⁶ Volební soutěž v duchu Košického programu. *Rudé právo*. 26. 3. 1946, s. 1.

³⁷ Je samozřejmě jasné, že i to se ve výsledku uskutečňovalo u jednotlivých stran v různé míře, nicméně není předmětem práce tento aspekt zkoumat.

pozitivním, povzbuzujícím přístupem. Německá okupace byla zažehnána a Československo stálo na prahu nové doby.

Emancipace KSČ byla také do značné míry podpořena tím, že tři ze čtyř stran Národní fronty³⁸ byly socialistické a při volební kampani v roce 1946 tuto ideologii jednoznačně podporovaly.³⁹ Spolu s tím tak měla tato masová a zároveň největší strana celého spektra výborné výchozí podmínky. To dává jasnou předzvěst uchopení kampaně KSČ v roce 1946.

Deník KSČ **Rudé právo: Ústřední orgán komunistické strany Československa** vycházel v období voleb cca čtyřikrát až pětkrát týdně, nicméně ne v pravidelných dnech. Každé vydání mělo mezi šesti a dvanácti stranami.

Rudé právo samozřejmě obsahovalo určité stálé rubriky. Samostatnou kapitolou je vždy titulní strana, která má za úkol informovat o hlavních událostech. Titulní strana je vždy místem, které upoutá a které čtenáře zasáhne nejvíce. Ať už se jednalo o události v zemi či v zahraničí, politické či kulturní, zpravidla byly zároveň využívány k tomu, aby zapůsobily zároveň agitačním směrem.⁴⁰ KSČ této možnosti, tedy propojování zdánlivě nesouvisějících událostí s agitací, hojně využívala. Napomáhaly tomu oslavy výročí osvobození Československa, probíhající v době před volbami.

Po odeznění vlny oslav výročí se tak již od 12. května začala na titulní straně i stranách dalších objevovat přímá volební agitace.⁴¹ Povětšinou se jednalo o jednostránkové či dvoustránkové příspěvky vyzývající voliče k volbě šťastné budoucnosti v podobě Komunistické strany. Na stránkách deníku pak byla jednou za přibližně čtyři dny umístěna kandidátní listina informující o kandidátech a předkládající

³⁸ Komunistická strana Československa, Československá strana sociálně demokratická i Československá strana národně socialistická byly levicového až středového rázu. Jediná Československá lidová demokracie tak byla proti socialistické ideologii.

³⁹ PAŘÍZKOVÁ, Nikola. *Analýza kampaní zakladatelských voleb: Československo v letech 1920, 1946 a 1990*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze.

⁴⁰ Tamtéž. Jedná se o doprovodný jev veškerých volebních kampaní ve stranickém tisku u zakladatelských voleb v Československu.

⁴¹ Viz Příloha č. 1.

volební program.⁴² Stejně četné byly i příspěvky o historii strany či její charakteristice, povětšinou psané velmi chytlavým jazykem. Od stejné doby se v každém čísle objevil na titulní straně rámeček s číslem 1, které Komunistická strana používala u voleb.⁴³

Pravidelnými rubrikami byly „Ohlasy čtenářů“, „Denní zprávy“, „Kulturní tvorba“, „To je naše agitace“. Ty sice nebyly na první pohled určené agitaci, nicméně lze v období voleb v každé z nich pozorovat příspěvky s agitačním charakterem. Rubrikou na poslední straně každého čísla byl „Sport“, což byla také jediná rubrika, ve které se kampaň nepromítala téměř vůbec. Občas lze v Rudém právu také pozorovat obrázkové vtipy, v období voleb čteněji.⁴⁴

Bylo by logické, že kampaň se bude s blížícími se volbami zintenzivňovat. Z hlediska uskupení periodika a využití jeho prostoru, kterou tato část zkoumá, ale navyšování prostoru pro kampaň v Rudém právu nebylo příliš viditelné. Naopak se na první, tedy vizuální pohled bez analýzy konkrétních obsahů, zdá, že volební agitace zabírá prostoru čím dál méně. Je ovšem otázkou, zda se tento předpoklad potvrdí i při samotné analýze, která je provedena ve čtvrté kapitole.

Zároveň je ale dobré poukázat na to, že stránky Rudého práva byly velmi výrazné. Jejich grafická úprava byla dosti specifická. Nalézáme zde velké množství obrazového materiálu, speciálních úprav titulků a podobně.

Titulní stranu Rudého práva v den konání voleb lze nalézt v příloze.⁴⁵ V období po volbách byla do 3. června většina deníku včetně titulní strany věnována volbám. Jednalo se převážně o výsledky voleb a o to, jaké budou následující kroky strany. Po tomto datu se již noviny vrátily k podobě před volební kampaní a o událostech informovaly více stroze, a to spíše o obecných událostech. Titulní strana je již obsahově mnohem pestřejší a uvádí zprávy z různých oblastí.

Pozice Československé strany národně socialistické se od pozice KSČ na jednu stranu neliší, a to zejména z důvodu přijaté ideologie, na druhou stranu je velmi odlišná, což vyplývá z již zmíněného silného postavení Komunistické strany ve stranickém spektru. ČSNS nelze od KSČ vyloženě oddělit a přiřadit ji k ostatním, menším stranám Národní fronty. Dá se nicméně říci, že u volební kampaně měly všechny tyto stranu

⁴² Viz Příloha č. 2.

⁴³ Viz Příloha č. 3 a č. 4.

⁴⁴ Viz Příloha č. 5 a č. 6.

⁴⁵ Viz Příloha č. 7.

vcelku podobnou výchozí pozici. Jednalo se o subjekty, které odmítaly minulý režim a měly se tak v následujícím období účastnit politické moci v rámci Národní fronty. Na druhou stranu se ale dá již od počátku pozorovat jejich určitá oslabenost ve srovnání právě s KSČ.

Je otázkou, nakolik se tento fakt může promítnout ve volební kampani. Pokaždé je kampaň jistou „hrou“, ve které se zaručeně musí počítat i s ostatními subjekty a jejich postavením. Na to konto pak musí být priority kampaně formulovány. Strana ví, čeho chce dosáhnout, a tímto směrem musí koncipovat i volební kampaň. Také je ovšem pravdou, že celý systém, a to jak politický, tak i ten mediální, byl stále dosti neukotvený po předešlých událostech, a proto je těžké na kampaně nahlížet pouze takto zjednodušeně.

Volební kampaň ČSNS byla na první pohled ve srovnání s kampaní Komunistické strany umírněnější. ČSNS se rozhodla uchopit svou kampaň více jako boj za celkovou výhru Národní fronty a socialistické ideologie, a to se také projevilo ve způsobu využití prostoru, který jí její stranické periodikum nabízelo. Je nutné si uvědomit, že stejně jako KSČ, i ČSNS započala svou kampaň již dlouho před volbami, respektive na přelomu února a března 1946.⁴⁶

Svobodné slovo: Ústřední orgán Čs. Strany národně socialistické vycházelo s výjimkami každý den v týdnu. Strana mohla využít prostoru šesti až osmi stran. Deník je vizuálně konzervativnější, se striktními úpravami a bez přílišných obrazových materiálů. Na první pohled je tedy toto periodikum celkově konzervativnější, což je ale potřeba potvrdit v další části analýzy.

I Svobodné slovo má své rubriky. Stejně jako celý deník, ani titulní strana není využívána pro velkolepá prohlášení či do očí bijící oznámení. Většinou se jedná o zprávy informačního charakteru, často o jednotlivých osobnostech politiky ze současnosti i minulosti, které skládají mozaiku celkové situace ve společnosti. Občasná zmínka je i o událostech ze zahraničí.

⁴⁶ Dělo se tak prostřednictvím zintenzivnění organizační činnosti, propagace a náboru. Přípravy na volby byly celkově v tomto roce zahájeny již na konci roku 1945, což prostor pro případnou kampaň značně rozšířilo. KOCIAN, Jiří. *Československá strana národně socialistická v letech 1945-1948 : organizace, program, politika*. Brno : Doplněk, 2002. s. 100-101.

V jeho pravidelných rubrikách, mezi které patřily „Denní kronika“, „Malý oznamovatel“, „Kultura“ a regionální rubriky, lze stejně jako v Rudém právu nalézt zmínky o volbách. Tato tendence je patrnější spíše v pozdější fázi předvolební kampaně. Vedle rubrik jsou noviny také plné nezařazených zpráv z různých oblastí, především ale politiky.

Konkrétní a viditelná volební agitace často nabírá formy dlouhých článků a je založená na vizi ČSNS, která chce prioritně postavit stát podobný první republice. Již zmíněné rámečky s číslem kandidátek na titulní straně každého čísla se ve Svobodném slovu začaly objevovat až 15. května.⁴⁷ 19. května pak ČSNS zavedla na titulní stranu červený podtext s velkým nápisem „Volte 4“.⁴⁸ Oficiálně Národní socialisté na titulní straně vyhlásili svůj program až 23. května, tedy tři dny před volbami. Celý program se pak zakládal na tezí Edvarda Beneše.⁴⁹ V posledních dnech lze na stranách nalézt i obrazové příspěvky jiného rázu.⁵⁰

Na rozdíl od Komunistické strany Československa a jejího Rudého práva lze ve Svobodném slovu spatřovat zvyšující se četnost příspěvků o volbách s blížícími se volbami. Rudé právo psalo o volbách od samého počátku zkoumaného období, kdežto Svobodné slovo začalo na občany apelovat viditelněji až dva týdny před volbami. Zároveň na rozdíl od Rudého práva nenalzáme v deníku národních socialistů časté zmínky o potenciálním vítězství.

Výsledky voleb se detailně Svobodné slovo zabývá dva dny po volbách, pak už sledujeme spíše jen zmínky o dalších postupech Národní fronty. Zajímavé je, že oproti Rudému právu, které se soustředilo na vítězství ve volbách jako vítězství strany, Svobodné slovo komentuje výsledky voleb spíše jako vítězství nově ustavované republiky.⁵¹

⁴⁷ Viz např. Příloha č. 8.

⁴⁸ Viz Příloha č. 9.

⁴⁹ Viz Příloha č. 10.

⁵⁰ Pro ilustraci např. Příloha č. 11.

⁵¹ Např. Vítězství republiky. *Svobodné slovo*. 28. 5. 1946, r. II, č. 123, s. 1. Citace v tomto případě v práci neobsahují autory článků, jelikož byly v obou daných letech články v periodikách autorsky neoznačeny.

3.3 Aplikace na volební kampaň

Pro lepší přehlednost toho, jak jednotlivé strany ve svých denících v kampani konkrétně vystupovaly, byla určena tři kritéria, která budou v analýze pozorována. Těmito kritérii je vztah k minulosti, reflexe budoucnosti a vztahy jednotlivých stran. Jsou to tři hlavní linie, které se nabízí jako základ pro volební agitaci v podmínkách zkoumaných kampaní.

Již bylo nastíněno, jak KSČ ke své kampani v **Rudém právu** obecně přistoupila a jaký je pravděpodobně důvod této tendence. Jejím sebevědomým přístupem byla ovlivněna celá kampaň, což se až na výjimky promítá do všech zkoumaných kritérií. Tento fakt také může mít vliv na celkovou váhu všech tří kritérií, tedy to, na co strana převážně dávala v kampani důraz.

Reflexe minulosti stojí v počátku tohoto období, tedy na začátku května, převážně na událostech spojených s pražským povstáním a osvobozením Československa. Rudé právo bylo v tuto dobu plně oslav tohoto výročí.⁵² Zajímavé je, že příspěvky byly téměř bez výjimky laděny pozitivně. Datum 1. května vyvolalo velkou vlnu příspěvků v souvislosti se svátkem práce a prvomájovými pochody. Šlo o možnost poukázat na velkolepost celé strany a její ideologie. „*V rozzářeném jarním slunci byla Praha svědkem velkého triumfu komunistické strany. Ve dvaatřicetistupech – po celé šíři Václavského náměstí – pochodoval májový průvod komunistů více než dvě a tři čtvrti hodiny jako mohutný barevný veletok uprostřed nadšeně pozdravujícího a jásajícího špalíru. Manifestace komunistů byla daleko silnější než manifestace všech ostatních stran dohromady.*“⁵³

Co se týče období Protektorátu Čechy a Morava, vůči tomu se sice na stránkách svého periodika Komunistická strana vyhrazovala, ne ovšem tak výrazně. Tyto tendence lze spatřovat spíše v druhé půlce zkoumaného období, přičemž důraz je kladen především na Němce jakožto osoby. „*V nově zvoleném Ústavodárném národním shromáždění se budeme domáhat, aby nová ústava Československé republiky potvrdila a do základního státního zákona vtělila všechny lidové a demokratické vymoženosti našeho národně osvobozenického boje proti Němcům a zrádcům.*“⁵⁴

⁵² Viz Příloha č. 12. K této příležitosti byla dočasně zavedena rubrika „Loni v květnu“.

⁵³ 1. máj – jaký dosud Praha neviděla. *Rudé právo*. 3. 5. 1946, č. 104, s. 1.

⁵⁴ 26. května 1946 všichni s komunisty za šťastnou a silnou republiku

S tím souvisí otázka odsunu Němců, která byla v daném období velmi žhavým tématem. Rudé právo se sice proti období protektorátu příliš nevyhrazovalo, nalézáme v něm ovšem občasné zmínky o odsunu německého obyvatelstva. V tomto směru apelovala KSČ na co nejrychlejší uskutečnění tohoto návrhu a prezentovala jej jako jednu z klíčových podmínek úspěšné změny režimu.

Minulost se na stránkách periodik v roce 1946 promítala do značné míry ve formulaci idey nového státu. Ten měl být postaven na základech první Československé republiky. Vyzdvihováni byli především T. G. Masaryk a Edvard Beneš jakožto hlavní osobnosti této etapy. I když se k této tendenci připojilo i Rudé právo, zdaleka nebyly příspěvky tohoto rázu tak četné jako v jiných periodikách. Strana spíše kladla důraz na vyzdvížení vlastní ideologie a idey komunismu.

Tento do jisté míry „sebestředný“ přístup lze v deníku KSČ pozorovat také u reflexe minulosti. Strana velmi často vyzdvihovala své minulé zásluhy (především ty spojené s předešlým režimem) a využívala je jako nástroj k získání příznivců.⁵⁵

Vize budoucnosti je v kampaních tohoto typu, tedy u přechodu režimu, reflektována ve dvou rovinách. Tou první je idea budoucího uspořádání v návaznosti na minulý režim, tou druhou pak čistě ideologický záměr závisející na prioritách konkrétní strany.⁵⁶ Oba směry jsou v tomto případě ovlivněny charakterem stranického systému, který ze své podstaty sjednocuje vize stran, kdy se ideologická stránka formuje na základě předešlého režimu.

Komunistická strana v Rudém právu formuluje svůj program jasně. Dá se říci, že naprostá většina agitačních příspěvků je určena právě vizi budoucnosti a tomu, kam by měl ideálně národ směřovat. Soustředí se především na obecný koncept socialismu spojený s apelem na pokračování žádoucího vývoje státu. Právě Komunistická strana Československa se s tímto konceptem ve svých příspěvcích ve velké míře ztotožňovala.

Československou! *Rudé právo*. 12. 5. 1946, č. 111, s. 1-2.

⁵⁵ Např. „Po celou dobu utrpení a zápasu za národní existenci viděl náš národ po svém boku a v prvních řadách svoji stranu, Komunistickou stranu Československa.“ 26. května 1946 všichni s komunisty za šťastnou a silnou republiku Československou!. *Rudé právo*. 12. 5. 1946, č. 111, s. 1-2.

⁵⁶ PAŘÍZKOVÁ, Nikola. *Analýza kampaní zakladatelských voleb: Československo v letech 1920, 1946 a 1990*. Praha, 2013. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze.

„Ve volbách se bude rozhodovati o velkých věcech: o udržení vymožeností národní revoluce, o dalším budování republiky, o pokojném vývoji. (...) Není pochyby, že budovatelské síly v té či oné síle jsou ve všech stranách Národní fronty, je však potřeba je všude uplatnit. A je třeba vidět, kde jsou budovatelské síly cílevědomě semknuty, kde mají jasný program: je to v komunistické straně.“⁵⁷

Velká část programu KSČ, prezentovaná na stranách jejího periodika, staví na Sovětském svazu a myšlenkách jeho systému. SSSR je na stránkách deníku hojně zmiňován a příspěvky mají oslavný ráz. Často se mluví o konkrétních krocích, které vláda SSSR v dané době uplatňovala, a místy jsou tyto tendence propojovány s programem KSČ, se kterým šla strana v tomto roce do voleb. Program nicméně nebyl nijak konkrétní. Spíše než na konkrétní kroky, které by měly podle Komunistické strany budoucí politické subjekty uskutečnit, se strana soustředila na velmi obecné hodnoty společnosti. Její program je poněkud zvláště prezentován formou oslavy nadcházející situace, která v danou dobu ovšem předbíhá budoucím událostem.

Téma četných provolání o budovatelských snahách a pracujícím lidu⁵⁸ již bylo mnohokrát zpracováno. Je ale dobré zmínit, jakým způsobem byly tyto příspěvky uchopeny. Apel na občany psaný stylem „my“, „náš národ“, tedy první osobou množného čísla, byl v tomto období pro Komunistickou stranu velice příznačný a dá se říci, že jde o nejdůležitější prvek celé její kampaně u těchto voleb. Stejně výrazný je pak nádech příspěvků předpokládající jisté vítězství KSČ ve volbách. Tyto snahy jsou ovšem patrnější v první půlce zkoumaného období, v části druhé pak postupně ustupují na úkor intervenčnějšímu stylu psaní příspěvků.

Vztahy k ostatním subjektům, promítané v periodikách, není vždy lehké analyzovat, jelikož se zpravidla jedná o negativní typ kampaně a právě tato část bývá často dotknuta skrytými typy agitace. Přehlednost médií ovšem v roce 1946 byla vcelku vysoká. Zároveň je opět potřeba zmínit specifikum tohoto období, kdy se v rámci Národní fronty do jisté míry stírají rozdíly mezi stranami, a proto se dá očekávat, že vztahům jednotlivých stran, respektive negativní kampani, nebude v periodikách věnováno příliš prostoru.

O to více je překvapující, že Komunistická strana i přes své silné postavení tento typ kampaně používala. V prvním období se jednalo spíše o skrytější a umírněnější typ

⁵⁷ Oč tedy jde? *Rudé právo*. 19. 5. 1946, č. 117, s. 1–2.

⁵⁸ Viz např. Příloha č. 13, č. 14 a č. 15.

apelu, který například ilustruje příspěvek týkající se manifestací 1. května: „*V rozzářeném jarním slunci byla Praha svědkem velkého triumfu komunistické strany. Ve dvaatřicetistupech – po celé šíři Václavského náměstí – pochodoval májový průvod komunistů více než dvě a tři čtvrti hodiny jako mohutný barevný veletok uprostřed nadšeně pozdravujícího a jásajícího špalíru. Manifestace komunistů byla daleko silnější než manifestace všech ostatních stran dohromady. (...) Standarty a hesla obou průvodů byly jednotvárné a hlavně veskrze negativní, zatím co náš průvod byl zároveň přehlídkou budovatelů republiky.*“⁵⁹ Odradit občany od volby ostatních stran se tak KSČ snažila spíše poukázáním na jejich slabší postavení v systému. Ideově ostatní strany kritizovány nebyly, což pravděpodobně může plynout z jisté soudržnosti stran u voleb, co se ideového zaměření, tedy vize budoucího uspořádání, týče.

Rubrika Denní zprávy byla komunisty často využívána k tomu, aby mohla strana informovat o ostatních subjektech. Veskrze se ale jednalo o informace, které dávaly znát o nečestných praktikách či nesoudržnosti ostatních subjektů a jejich periodik. Asi nejvíce se v tomto směru KSČ vymezovala vůči národním socialistům a jejich Svobodnému slovu: „*Tato sobecká partajnická nervosita, která nedovolila ‚Svobodnému slovu‘ počkati několik dní s volebním svoláním, je hrubou urážkou národa a bude po zásluze odsouzena všemi čestnými slušnými lidmi. (...) Domnívá se však ‚Svobodné slovo‘, že si národ nechá líbit nešetrnou urážku svých citů a že národ nepochopí, co ‚Svobodné slovo‘ tak okatě prozradilo svým postojem k 5. květnu?*“⁶⁰ Nebo: „*V Rudém právu jsme nikdy nečetli, že by se o druhých stranách vulgárně psalo, jako ve Svob. slově, které k tomuto účelu obětuje celou stránku.*“⁶¹

KSČ volila spíše tento opatrný způsob eliminace ostatních stran. Přibližně týden před volbami ovšem přešla k přímému oslabování ostatních subjektů na titulní straně, ač se jednalo opět o mírnější postup – v tomto směru byla KSČ na první pohled velice opatrná.⁶²

Období po volbách sice řadíme k volební kampani, nicméně se nedá charakterizovat z hlediska těchto tří kritérií. Po volbách byly příspěvky týkající se voleb

⁵⁹ 1. máj – jaký dosud Praha neviděla. *Rudé právo*. 3. 5. 1946, č. 104, s. 1–2.

⁶⁰ Denní zprávy. *Rudé právo*. 7. 5. 1946, č. 107, s. 5.

⁶¹ Denní zprávy. *Rudé právo*. 15. 5. 1946. č. 113, s. 5.

⁶² Např. článek „Vření v nár. socialistické straně“ - Vření v nár. socialistické straně. *Rudé právo*. 23. 5. 1946, č. 120, s. 1.

pouze oslavného rázu, důraz byl kladen na představení následujících událostí, které po volebním vítězství měly v dalším období odehrávat. Vyzdvihována byla síla KSČ jako hlavního subjektu Národní fronty.⁶³

Dostáváme se k ČSNS a jejímu **Svobodnému slovu**. Jak již bylo řečeno, její kampaň byla celkově umírněnější, a to co se obsahu i stylu psaní týče. Bylo by na dalším zkoumání, jaká je příčina této tendence, nicméně kampaň je tím přinejmenším přehlednější.

1. máj a události s ním spojené se ve Svobodném slovu sice promítly, jednalo se však o články kratšího rozsahu, ať už na titulní straně, nebo vevnitř listu. Tato událost již na počátku zkoumaného období odhaluje přístup, který strana uplatňovala po celou dobu kampaně. Je jím důraz na spolupráci – a to jak jednotlivých stran v Národní frontě, tak i občanů. Ve chvílích, kdy KSČ zdůrazňovala velkolepost svých průvodů a zasazení se o svobodu republiky, ČSNS na svých stránkách psala: „*My nezatínáme pěst, ale podáváme ruku k upřímné součinnosti.*“⁶⁴

V reflexi minulosti lze ve Svobodném slovu spatřovat asi nejsilnější tendenci kampaně ČSNS vůbec. Jedná se o požadavek pokračovat v tezi první republiky. To sice reflektovalo i Rudé právo, nicméně u Svobodného slova se jedná o jednu z hlavních náplní kampaně vůbec. Velmi dobře to ilustruje například příspěvek „*Budovali jsme první republiku – budujme i třetí.*“⁶⁵

Svobodné slovo reflektovalo období protektorátu oproti Rudému právu spíše co se týče vnitřní situace v Československu. Snažilo se tak občas upozornit na to, aby si národ stále dával pozor, koho volí. Zároveň výrazně řeší otázku vyrovnání se s Německem. „*Jdeme do voleb, ve kterých se střetnou po prvé zase programy a strany*

⁶³ Viz např. Příloha č. 16.

⁶⁴ Náš nástup k vítězství demokracie a svobody. *Svobodné slovo*. 3. 5. 1946, r. II, č. 103, s. 1.

⁶⁵ Budovali jsme první republiku – budujme i třetí. *Svobodné slovo*. 3. 5. 1946, r. II., 103, s. 2. Viz srov. „*(...) jeho vývoody a poznané pravdy cítíme i dnes, kdy je pro nás jeho filosofické a státnické učení, tkvící v lásce a bratrství v národě, studnici jistoty a víry, dárcem ony živé síly, jež ukazuje svou mravní převahu nad těmi, kteří se dnes Masaryka dovolávají, ač ho po celý život filosoficky, politicky i lidsky kritisovali a pronásledovali.*“ – Bez práce není samostatnosti: T. G. Masaryk o práci. *Svobodné slovo*. 1. 5. 1946, r. II, č. 102, s. 3.

*uvnitř národa, zatím co životní a stěžejní náš problém – Německo – není dořešen. ... Bylo by fundamentálním omylem, kdyby v naší politice převážily síly, ochotné uvěřiti, že výměnou Hitlerova režimu za jiný vnitřně samostatný režim je již samozřejmě dán předpoklad pro novou orientaci našeho poměru k Německu. To je jeden ze základních problémů voleb.*⁶⁶ Období Protektorátu bylo na stránkách Svobodného slova reflektováno na titulních stranách v celém období až do dne voleb.

Vztah k Němcům jako občanům v periodiku nijak více probírán nebyl. Na stranách Svobodného slova sice nacházíme zmínky o odsunu Němců, spíše než o apel k akci se ale jednalo o obecná uvažování nad tímto konáním, o jeho pozitivech i negativech. Tyto projevy byly ovšem výjimečné a nijak výrazné.

Ideu budoucnosti stavělo Svobodné slovo kromě již zmíněné první republiky také na apelu na to, aby započaté události dále pokračovaly v klidném vývoji. V příspěvcích Svobodného slova lze často spatřovat určitý odstup či skepsi vůči vývoji, zároveň ale touhu spolupracovat v součinnosti Národní fronty. *„Slibme si v prvním výročí našeho velikého vítězství za druhé světové války, že půjdeme dosavadní a vlastní svou cestou kladné a vzorné spolupráce všech politických stran a všech tříd a zaměstnání bez úchytky v naší budovatelské činnosti vpřed a dál.*⁶⁷

Svobodné slovo kladlo důraz na mladé lidi jakožto naději budoucnosti. *„Neboť tito staří bojovníci mají dnes jen dvojí možnost: buď tiše uznat, že se kdysi mýlili, popřít celou svou minulost a přizpůsobit se bez omluvy nové ideologii – anebo úplně vyklidit mladším a pružnějším politické pole.*⁶⁸

Co se týče vize budoucnosti z hlediska ideologie jako takové, spíše než socialismus ze své podstaty byl pro národní socialisty důležitý zmíněný princip První republiky. *„Národní socialisté nemají co měnit na své tradiční politice a zůstanou i nadále věrni svému programu. Je v jeho tradici věrnost dr. Edvardu Benešovi – proto jdeme i dnes za Benešem.*⁶⁹ Na těchto příspěvcích lze vidět, že se strana soustředila

⁶⁶ Budeme volit národní socialisty. *Svobodné slovo*. 19. 5. 1946, r. II, č. 116, s. 1–2.

⁶⁷ Půjdeme svou vlastní cestou. *Svobodné slovo*. 11. 5. 1946, r. II., č. 109, s. 1.

⁶⁸ Programy kdysi a dnes 4. 5. 1946, r. II, č. 104, s. 1. Viz srov. *„Charakteristickým znakem prvního roku budování je odvaha mladých a jejich živelnost v československém životě, politickém, hospodářském i kulturním.*“ – A znovu vpřed!. *Svobodné slovo*. 9. 5. 1946, r. II, č. 108, s. 1.

⁶⁹ Beneš a náš program. *Svobodné slovo*. 23. 5. 1946, r. II, č. 119, s. 1.

převážně na osobnosti minulého období Československa: E. Beneše a T. G. Masaryka: „*Nejen ústy, ale celým srdcem jsme za programem Masarykovým a Benešovým. Nejbližší spolupracovníci prezidentovi z doby emigrace jsou vedoucími kandidáty čs. strany národně socialistické.*“⁷⁰ Takto strana prezentovala své vize do poslední chvíle před volbami a podobné zmínky nalezneme i v období po volbách.

Zajímavé je, že ani ve Svobodném slovu nejsou konkrétní programové myšlenky, respektive kroky, příliš formulovány. Je tedy těžké analyzovat konkrétní programová prohlášení obou stran v tomto roce. Potvrzuje to ovšem zjištěný předpoklad, že volební kampaně byly tohoto roku pravděpodobně výrazně ovlivněny přítomností subjektu Národní fronty, která do značné míry stírá rozdíly mezi konkrétními postoji stran. K nastávajícímu systému bylo ovšem Svobodné slovo skeptičtější. „*Slibme si v prvním výročí našeho velikého vítězství za druhé světové války, že půjdeme dosavadní a vlastní svou cestou kladné a vzorné spolupráce všech politických stran a všech tříd a zaměstnání bez úchylky v naší budovatelské činnosti vpřed a dál.*“⁷¹

Stejně jako v Rudém právu, i ve Svobodném slovu nalézáme jasně pozitivní přístup k SSSR. Intenzita tohoto postoje je ale mnohem nižší než u Komunistické strany. Přestože tak v tomto období nalézáme příspěvky, které vyjadřují sympatie se Sovětským svazem, a rozhodně nespátřujeme žádný negativní náhled na tento stát a systém, nejsou příspěvky oslavující SSSR zdaleka tak četné jako v Rudém právu.

Ani ve Svobodném slovu nelze příliš pozorovat intervenční postoj vůči ostatním subjektům. Opakuje se zde to, co již bylo analyzováno v Rudém právu – nepatrné negativní zmínky o ostatních subjektech v na první pohled bezvýznamných denních zprávách. Konkrétně se zde jedná o rubriku Denní kronika, ve které ČSNS místy vystupuje právě proti KSČ. Obě strany byly pravděpodobně největšími rivaly kampaně. Strana ale věděla, jaké je její postavení a jaké je postavení KSČ. Dobře to ilustruje příklad z 6. 6. 1946, tedy již po volbách: „*Pokud jde o komunisty, jistě na nás nepotřebují žárlit a jistě na nás také nežárlí. Ale musí s námi počítat a o to více, než tomu bylo dříve.*“⁷²

⁷⁰ Tamtéž, s. 3.

⁷¹ Půjdeme svou vlastní cestou. *Svobodné slovo*. 11. 5. 1946, r. II, č. 109, s. 1.

⁷² Denní kronika. *Svobodné slovo*. 6. 6. 1946, r. II, č. 130, s. 1.

Souvisí s tím i jiný povolební příspěvek, který přístup ČNSN dobře charakterizuje. „Dnešní volby, jak ani nemohlo být jinak, potvrdily přes obrovský náskok, který komunistické straně poskytovalo její téměř naprosté držení státní a vládní politické moci, že tato strana nemá v československém voličstvu ani přibližně oporu, jaká by tuto plnost moci ospravedlňovala. Necht' se nikdo nenechá másti tím, že pro tuto stranu bylo odevzdáno více hlasů, než pro kteroukoli stranu jinou.(...) Výsledek voleb prokázal hlavně a především, že československý lid ve své zdrcující většině si přeje, aby republika zůstala státem demokratickým, vnitřně svobodným, republikou Masarykovou.“⁷³

Lze zde tedy jasně pozorovat jistou snahu varovat občany před nastávající situací. Svobodné slovo se snaží v určitých příspěvcích upozornit občany, aby byli bystří a nenechali se nalákat do pastí. Často upozorňuje na možnost manipulace a udává konkrétní příklady situací. „Kdo poslouchá denně náš rozhlas, slyší na vlastní uši, že rozhlas neslouží národu, neslouží všem, jak je to jeho povinnost, ale je úplně ve službách komunistické strany.“⁷⁴

4. Regulace a uplatnění kampaně v roce 1990

Prvním předpokladem pro pochopení fungování kampaní v roce 1990 je uvědomit si, že celkové nastavení systému bylo oproti roku 1946 velmi odlišné. Jak již bylo řečeno, podoba volební agitace je odvislá především od nálady ve společnosti z hlediska politického. V tomto období je pak o to podstatnější nastavení mediálního systému, který v těchto letech procházel velkými změnami.

V kampaních se zajisté promítne pluralizace a demokratizace stranického systému. Oproti roku 1946 již u voleb sledujeme větší počet stran. Důraz na demokracii byl jedním z hlavních pilířů společenských priorit a dlouhé trvání autoritářského režimu zajisté motivovalo aktéry i občany, aby se tuto vizi snažili do důsledku naplnit. Co se týče systému mediálního, zmíněný nárůst titulů, vznik deníků nových a přítomnost rozhlasu a televize mohla kampaně zneprůhlednit, jelikož se tak znásobil počet kanálů, kterými mohly být kampaně uskutečňovány. Stejně tak komercializace a bulvarizace

⁷³ Plebiscit demokracie. *Svobodné slovo*. 27. 5. 1946, r. II, zvláštní vydání, s. 1.

⁷⁴ Komunistický rozhlas. *Svobodné slovo*. 7. 5. 1946, r. II, č. 106, s. 3.

médií, již přítomná v médiích tohoto roku, do značné míry determinovala obsah a formu jednotlivých kampaní.

4.1 Regulace médií (rozhlasu) ve volební kampani

U voleb do Federálního shromáždění v roce 1990 byla stále platná ústava z roku 1968, ač bylo i zde přijato mnoho opatření. Jednalo se například o předpis č. 45/1990 Sb. – ústavní zákon o zkrácení volebního období zákonodárných sborů, který umožňoval brzké vypsání voleb na základě zkrácení volebního období Federálního shromáždění. Nebo zákon č. 46/1990 Sb. – ústavní zákon, kterým se mění a doplňuje ústavní zákon č. 100/1960 Sb., ústava Československé socialistické republiky, a ústavní zákon č. 143/1968 Sb. o československé federaci.

Přímo k volbám byl ustaven zákon č. 47/1990 Sb., který v části páté, oddíle třetím, §27 přímo stanovuje podmínky volební kampaně:

- (1) *Dobou* volební kampaně se pro účely tohoto zákona rozumí období počínající 23 dnů a končící 48 hodin před zahájením voleb.
- (2) V době volební kampaně má každá samostatně kandidující politická strana zajištěn rovný přístup ke státním veřejným informačním prostředkům a jiným službám státu a územní samosprávy. V rámci federálních vysílacích okruhů rozhlasu a televize je pro volební kampaň vyhrazeno celkem 21 hodin vysílacího času, které se rozdělí rovným dílem mezi kandidující politické strany tak, aby určením doby vysílání nebyla žádná z politických stran podstatně znevýhodněna; termíny vysílacích časů se rozdělí losem. Odpovědnost za obsah těchto pořadů mají politické strany. Volební agitace v rozhlasovém a televizním vysílání držitelů licencí není dovolena.
- (3) V době volební kampaně je zakázáno vysílat volební projevy a volební programy, kromě vysílacích časů vyhrazených kandidujícím politickým stranám podle odstavce 2, a zveřejňovat jakékoliv vnější projevy, kterými se propagují kandidující politické strany. Je rovněž zakázáno vysílat volební agitaci v časech, které jsou v rozhlasovém a televizním vysílání vyhrazeny reklamě, nebo využívat rozhlasové a televizní reklamy k volební agitaci.
- (4) Není dovoleno používat místního rozhlasu k volební agitaci politických stran, s výjimkou pouhého oznamování konání volebních shromáždění.
- (5) Vyhradí-li příslušný orgán obce plochu pro vylepení volebních plakátů, musí její využívání odpovídat zásadě rovnosti kandidujících politických stran.

(6) Spory a stížnosti týkající se průběhu volební kampaně ve státních sdělovacích prostředcích řeší Ústřední volební komise; její rozhodnutí jsou závazná.

(7) V době 48 hodin před zahájením voleb a v den voleb je zakázána volební agitace pro politické strany a je zakázáno zveřejňování údajů, které by mohly poškodit politickou stranu nebo kandidáta, a to slovem, písmem, zvukem a obrazem ve veřejných informačních prostředcích, v budovách, kde sídlí okrskové volební komise, a v jejich bezprostředním okolí. Zveřejňovat výsledky předvolebních průzkumů veřejného mínění je dovoleno nejvýše do sedmého dne přede dnem voleb.

(8) Členové volebních komisí a pracovníci jejich odborných útvarů nesmějí poskytovat informace o průběhu a dílčích výsledcích voleb, a to až do podepsání zápisu o výsledku hlasování.

(9) V průběhu voleb až do jejich skončení je zakázáno zveřejňování výsledků volebních průzkumů.

4.2 Náhled KSČ a ČSS na kampaň

Skladba periodik se v roce 1990 značně lišila jejich uskupení v roce 1946. Existence jiného než stranického tisku a potřeba většího množství informací ve společnosti tak odvedla pozornost stranických deníků od jejich primární funkce, kterou dříve bylo sloužit zájmům jednotlivých stran. Informační funkce periodik je tak v tomto období výraznější. Škála probíraných témat se rozšiřuje, stále je ale hlavním tématem politika.

To, jak Komunistická strana Československa uchopila v tomto roce svou kampaň, opět převážně záviselo na jejím momentálním postavení v systému. To ovšem bylo v roce 1990 naprosto odlišné. Strana byla v předvolební kampani hlavním subjektem odstraňovaného režimu. Již tento fakt přináší do analýzy určité předpoklady o její podobě.

Komunistická strana se dále chtěla účastnit na moci v Československu. Zároveň zde byly další subjekty, které byly ovšem z podstaty situace mnohem silnější. Tyto okolnosti zajisté determinovaly to, jak Komunistická strana svou kampaň uchopila. Z důvodu velké plurality názorů a uvolněnosti médií měla ovšem strana velký prostor pro svou prezentaci.

Rudé právo: List Komunistické strany Československa vycházelo v období voleb každý den v týdnu kromě středy a neděle. Ve všední dny vycházel list zpravidla

s osmi stranami, v sobotu pak se čtyřmi. Oproti roku 1946 tak sledujeme v jeho vycházení jasná pravidla.

Skladba Rudého práva byla v tomto období pestrá. Na titulní straně nalézáme jednak zprávy o politickém dění, jednak zprávy o ideologii KSČ jako takové, které mluvily o nově nastavených prioritách a celkové změně směřování celé ideologie. Pravidelná je na titulní straně rubrika „Hovoříme s...“, která má jasně agitační charakter. List obsahuje spoustu malých rubrik jako „Poznámka“, „Řekli–napsali“, „24 hodin v zahraničí“, „Světlem kultury“, a „Dálnopisem, poštou, telefonem“. Na konci každého čísla se nacházel oddíl sportu. Oproti roku 1946 zde nalézáme také prostor jedné až dvou stran pro reklamu, což potvrzuje již zmíněnou tendenci komercializace médií.

Rubriky Rudého práva se do značné míry soustředily na zahraničí. Jednalo se o velkou část periodika, která při detailnějším pohledu poukazuje na fakt, že se KSČ snažila prostřednictvím těchto příspěvků zároveň bránit sama sebe. Jednalo se tedy o obranu nepřímou, což pravděpodobně plyne z toho, že komunismus a jeho vedoucí strany ve státech Evropy byly často vnímány jednotně. Je otázkou, nakolik byla tato tendence propojena s volbami, nebo nakolik se jednalo o obecnou obranu strany v celkovém období její velmi nevýhodné pozice.

Celkově byla kampaň KSČ tohoto roku pojata na stranách jejího deníku spíše obranně. Časté příspěvky na titulní straně i mimo ni mluvily o charakteru strany, o jejích nových prioritách a o ostatních levicových stranách ve světě, převážně pak v evropských postkomunistických zemích.⁷⁵ Strana těmito příspěvky poukazovala na to, že má i v nově se utvářejícím systému stále místo.

Volby byly v Rudém právu v tomto roce zmiňovány již cca dva až tři měsíce před jejich konáním. Je těžké rozlišit, nakolik se jednalo přímo o volební kampaň. Na stránkách periodika lze sledovat zmínky o výběru kandidátů na poslance, stejně jako četné články o ideologickém základu strany. Často se tak dělo prostřednictvím deklarace ostatních subjektů či jednotlivých aktérů politiky, kteří dávali KSČ „svolení“ k účasti na volbách. Oficiální volební program strana vyhlásila již 28. dubna.⁷⁶

⁷⁵ Viz Příloha č. 17.

⁷⁶ Volební program KSČ. *Rudé právo*. 28. 4. 1990, r. 70, č. 100, s. 9.: V tomto programu strana klade důraz na demokracii a národní suverenitu, moderní hospodářství, sociální jistoty, životní prostředí a pozici Československa v Evropě a ve světě.

Deník se snažil přistoupit k představování kandidátů velmi osobně, vždy se jednalo o představení kandidátů s jejich fotkami. Základem byl vždy rozhovor s daným kandidátem, což dozajista zvyšuje důvěru příjemce.⁷⁷ Grafický obrázek s číslem kandidátky KSČ – 10 – se začal na titulní straně objevovat 3. května.⁷⁸

S přicházejícími volbami se skladba periodika příliš neměnila. Přibývá rubrika „Sloupek“ na titulní straně. Důvod jejího zavedení je ovšem těžké specifikovat, jelikož rubrika hovoří o různých oblastech politického dění a nelze přímo spojit s nadcházejícími volbami. O těch je psáno ani ne tak formou apelu na občany, jako spíše z organizačního hlediska.

Od 18. května se ale začíná v názvech článků více objevovat samotný název Komunistické strany a list začíná v souvislosti s volbami spekulovat o pozici KSČ a jejím ubírání.⁷⁹ Strana otevřeně mluví o průběhu kampaně a svém postavení s přicházejícími volbami. Přístup KSČ dobře charakterizuje tento příspěvek: „*Výkonný výbor ÚV KSČ projednal dosavadní průběh volební kampaně. Ocenil, že stranické orgány a organizace ve své většině postupují aktivně, korektně, věcně, že prokazují zájem na nekonfrontačním charakteru předvolební kampaně. I to svědčí o tom, že komunisté odmítají návrat před 17. listopad, naopak KSČ se chce jako moderní strana podílet na vytváření nové, demokratické společnosti.*“⁸⁰

Je ale potřeba připomenout, že již zmíněnými skrytými příspěvky obranného rázu je protkáno celé periodikum a články tohoto typu nacházíme téměř na všech stranách. Je to asi nejmýraznější linie volební kampaně KSČ v tomto roce. Články staví na osobnostech, deník rád prezentuje aktéry a jejich výroky. Tato skrytá tendence se před volbami zvyšuje.

Zároveň se zvyšuje četnost obrazového materiálu pro ilustraci. Čtyři dny před volbami také začíná Rudé právo používat červené titulky, což zřejmě poukazuje na snahu přitvrdit v kampani z grafického hlediska. Také před volbami přibývá rubrika, která informuje o programu Československé televize a Československého rozhlasu.

⁷⁷ Viz např. Příloha č. 18.

⁷⁸ Viz Příloha č. 19.

⁷⁹ Viz např. článek „Demokracii i pro komunisty.“ – Demokracii i pro komunisty. *Rudé právo*. 18. 5. 1990, r. 70, č. 115, s. 1.

⁸⁰ Prohlášení k volební kampani. *Rudé právo*. 21. 5. 1990, r. 70, č. 117, s. 1.

Kampaň se až do posledního dne výrazně neměnila. Zintenzivnění si lze všimnout až při detailnějším vzhledu do příspěvků. Nikde v kampani nenalzáme přímý apel typu „Volte KSČ“. Titulní stranu z prvního dne konání voleb lze nalézt v příloze.⁸¹ Detailně Komunistická strana informovala o výsledku voleb teprve tři dny po nich. O výsledcích se na stranách listu příliš nespekulovalo. Později již zmínky o volbách nejsou tak četné, spíše nárazové, v nepříliš rozsáhlých příspěvcích.

ČSS (dříve ČSNS) nebyla strana od základu extrémně levicová, což v roce 1990 mění její postavení vůči KSČ. Tuto tendenci ovšem nelze zcela generalizovat. KSČ se posunula z pozice nejmocnějšího subjektu politického spektra do pozice vedoucí strany odstraňovaného režimu. ČSS si v obou obdobích držela pozici nepříliš silné strany. V prvním období jasně prosazovala odstranění starého režimu a hodnoty režimu nově se ustavujícího. V druhém období tomu bylo stejně, ač se stavěla do opozice nikoli vůči celému režimu nastavenému zvenku, ale v zásadě vůči jedné straně uvnitř systému. V roce 1946 se také všechny přítomné strany sjednocovaly pod záštitou Národní fronty, zatímco v roce 1990 mohla ČSS v tomto směru trpět občanskou vyhraněností vůči levicové, tedy veskrze nežádoucí, ideologii.

Je otázkou konkrétní analýzy projevů v kampaních, nakolik a jakým způsobem ČSS své pozice využila a jak s tímto faktem pracovala. Určitou roli bude určitě hrát to, že i když v systému existovaly strany populárnější a silnější (například OF), existovalo zároveň mnohem širší spektrum stran a společnost se sjednocovala zejména vizí demokracie a odstoupení od komunistické ideologie.

I Svobodné slovo: List Československé strany socialistické dodržovalo oproti roku 1946 určitou pravidelnost publikování. Vycházelo rovněž každý den v týdnu kromě středy a neděle. Vydání všedních dnů měla osm stran, stejně jako sobotní vydání, s nímž zároveň vycházelo „Svobodné slovo na sobotu“, které bylo založeno více kulturně a zájmově. Mělo také osm stran.

Články ve Svobodném slovu většinou nebyly nijak řazeny. Deník obsahoval malé rubriky jako „Krátce“, „Ve stručnosti“, „Slovo čtenářů“, „Taháky z politiky“. Titulní strana vždy obsahuje velké množství nepříliš obsáhlých článků, většinou z politiky, a také krátkou rubriku „Stalo se včera“. Celkově byly první tři až čtyři strany laděny politicky, další pak více kulturně. V každém čísle byl uveden program rozhlasu, televize a divadel. I Svobodné slovo obsahovalo inzerci a s ní související rubriku „Malý

⁸¹ Viz Příloha č. 20.

oznamovatel“, která se týkala koupě a prodeje majetku čtenářů. Na poslední straně byl vždy sport.

Svobodné slovo na sobotu se soustředilo spíše na obecná témata, historii, literaturu a umění. Nalezneme zde spoustu názorů a zároveň i křížovkové hry a obrázkové vtipy. Celkově je Svobodné slovo oproti Rudému právu v tomto roce graficky pestřejší. Obsahuje mnoho obrazového materiálu a vizuálně je výraznější. Občas používá pro titulky i červenou, výjimečně zelenou barvu.

Na rozdíl od Rudého práva ve Svobodném slovu nelze pozorovat četnější příspěvky o volbách dlouhodoběji před jejich konáním. Zároveň deník v tomto období nijak výrazně nezmiňuje politickou situaci v zemi a nespekuluje nad ní. Není to tak, že by Svobodné slovo o situaci vyloženě nemluvalo, zkrátka jen nespekuluje nad okolnostmi momentálního stavu. Postoj deníku je v tomto směru vcelku sebevědomý a nekompromisní.

Až 7. května se na titulní straně objevuje zmínka o předvolebním mítinku všech stran. Příspěvek informuje o prezentaci jednotlivých stran, zároveň se ale soustředí na ČSS samotnou. Zmínka o ostatních stranách je stručná, nepřímou však článek útočí na KSČ.⁸²

Články, které se na první pohled týkají voleb, nejsou v počátku zkoumaného období četné. V ostatních člancích, které stejně jako v Rudém právu hodně odkazují na konkrétní aktéry (zejména pak Václava Havla), nalézáme zmínky o obecných hodnotách prezentovaných osobnostmi. Děje se tak prostřednictvím citací daných aktérů, kteří komentují situaci ve společnosti a okolo voleb.

Strana se ve své kampani výrazně soustředila na konkrétní situaci v hospodářství země a na konkrétní problémy, jimž se věnovala ve svém programu. K tomu sloužila malá rubrika objevující se v každém čísle již od 20. dubna. V té byly odpočítávány dny do voleb a řešila se v ní nastolená problematika. Často tato rubrika hovoří o rekonstrukci oblastí zničených minulým režimem, kterých nebylo málo.⁸³

⁸² Předvolební guláš. *Svobodné slovo*. 7. 5. 1990. r. XLIV, č. 106, s. 1.: „*A ještě si nemohu odpustit malou poznámku: také soudruzi se snažili. Zřejmě opravdu šetří, protože si pozvali dechovku autobusem až z Ostravy. A když jsem sledoval zakončení jejich agitace, připadal jsem si jako v těch dřívějších dobách: dlouhotrvající ovace, volání „Deset, deset...“, emoce vrcholí.*“

⁸³ Pro ilustraci např. Příloha č. 21.

S přicházejícími volbami se zmínky o volbách samotných stupňují, ovšem jen pozvolna. Sledujeme větší množství příspěvků vystupujících proti ideologii KSČ. Dále se stupňuje počet příspěvků o organizačních aspektech voleb. List informuje o volebních mítincích v krajích a o uplynulých událostech spojených s předvolebními kampaněmi. Většinou se tak dělo na prvních stranách deníku, i když určité nepatrné zmínky lze nalézt i v další části listu. Ani ČSS nepřichází s apelem na přímou volbu této strany. Číslo kandidátky je na titulní straně periodika uváděno od 17. května, povětšinou pak červenou barvou na horním okraji listu.⁸⁴

Strana příliš neprezentuje své konkrétní kandidáty, nalezneme o nich jen občasné zmínky.⁸⁵ Tato tendence ale není tak častá oproti Rudému právu, které dlouho před volbami prezentovalo své kandidáty téměř v každém čísle. Svobodné slovo naopak věnuje spoustu prostoru prezentaci programu československého rozhlasu a televize.

Od 30. května pak kampaň výrazně zintenzivnila. Vyšla speciální příloha Slovo k volbám, která na osmi stranách řešila problematiku voleb.⁸⁶ V ní strana prezentovala své kandidátní listiny a představila svůj program vázaný na společenskou situaci v různých krajích Československé republiky. Příspěvky byly v tuto dobu velmi četné, ač na první pohled podle titulků nevyprávěly o volbách. Také se změnila grafická úprava, Svobodné slovo začalo výrazně používat červenou barvu na zdůraznění nadpisů či čísla stranické kandidátky.⁸⁷ Přibližně čtyři dny před volbami se kampaň opět umírnila.

Po uskutečnění voleb Svobodné slovo otisklo rozsáhlý článek na titulní straně i dalších stranách, věnovaný volebním výsledkům.⁸⁸ Dále už nicméně o výsledku nijak nesppekulovalo. Objevily se sice články reagující na situaci po volbách a volební výsledky, ty byly ovšem pouze okrajového rázu. List se velice rychle vrátil k vizuální i obsahové podobě jako před volbami.

⁸⁴ Viz např. Příloha č. 22.

⁸⁵ Viz např. Příloha č. 23.

⁸⁶ Viz Příloha č. 24.

⁸⁷ Pro ilustraci např. Příloha č. 25.

⁸⁸ Viz Příloha č. 26.

4.3 Aplikace na volební kampaň

Hlavní linie reflexe minulosti je v **Rudém právu** v tomto roce spojena s obdobím komunismu. Ač byla strana ve velmi nevýhodné pozici, nedistancovala se přímo od své minulosti. Bylo sice jasné, že se nemůže ke své minulosti hlásit veřejně, zároveň však nemohla předstírat, že žádná taková minulost se neodehrála. KSČ tedy v kampani postupovala velice opatrně. V souvislosti s minulostí přiznávala své chyby. Ty však zpravidla nejmenovala konkrétně a odvolávala se na to, že již byly všechny vyřčeny dříve.

Je zajímavé, že k polistopadovým změnám se Rudé právo nijak zvlášť nevyhrazuje. Jeho přístup spočívá spíše v akceptaci vývoje a přiznání svých chyb. Strana tedy o předešlých událostech nijak na stranách svého listu nespekuluje. K Občanskému fóru jakožto hlavnímu aktéru boje za demokracii chová na stranách svého deníku respekt, občasně tuto stranu a její aktéry cituje, spíše ale v souvislosti s jinými než přímo politickými událostmi. Jelikož se ale často jedná o události negativně spojované s fungováním KSČ, články jsou psány spíše obranně a tak, aby vyzdvihly absenci sporů mezi KSČ a ostatními subjekty.

KSČ tak byla nucena upustit od svých dřívějších hesel a priorit, jako byly například „Proletáři všech zemí, spojte se!“, a musela začít uplatňovat nový, vcelku konzervativní přístup. Celá kampaň je provázena vysvětleními konkrétních postupů a změn.⁸⁹

V pozdějším období se snažila zdůrazňovat svou hodnotu ve společnosti i v novém režimu. Její obrana se točila kolem myšlenky, že nelze nést kolektivní vinu za předešlé události a je třeba stíhat a vinit jednotlivce. Vina tak byla dávana nedemokratickému fungování strany a jednotlivých funkcionářů. „*Naše strana je dnes jiná než před 17. listopadem loňského roku. Definitivně jsme se rozešli s těmi praktikami, které znemožňovaly členům KSČ svobodně a demokraticky vyjadřovat a prosazovat své názory a postoje.*“⁹⁰

⁸⁹ Např.: „*Na naší první straně ode dneška není heslo Proletáři všech zemí, spojte se!. (...) Toto, ve své době logické heslo, kterým zakončili Marx a Engels v roce 1948 svůj Komunistický manifest, totiž podle našeho přesvědčení dnes už nejen ztratilo svůj původní smysl, ale nevyjadřuje ani podstatu strategie obrozující se komunistické strany.*“ - *Rudé právo*. 27. 4. 1990, r. 70, č. 99, s. 1.

⁹⁰ Stanovisko vedení výkonného výboru ÚV KSČ. *Rudé právo*. 19. 5. 1990, r. 70,

Další momenty v historii Československa nebyly na stranách listu zmiňovány vůbec. Jediné, na co strana výjimečně odkázala, bylo osvobození republiky v roce 1945. Tyto zmínky ovšem nejsou příliš patrné. Zřídka také strana odkazovala na velké umělce minulé doby, jako byli například Seifert, Fučík, Štefánik či Neruda.

Většina zmínek o minulosti byla zároveň propojena s vizí budoucnosti, která se zákonitě odvíjela od pozice KSČ vázané na minulost. Vize budoucnosti byla i u KSČ založena na demokracii jakožto hlavním společenském proudu. V souvislosti s tím ovšem u KSČ vyvstává otázka její minulosti, čímž se obě kritéria propojují. *„Skutečně demokratická společnost se neobejde bez politické plurality. A má-li být zajištěna politická pluralita, musí existovat i levicově orientované strany. A takovou KSČ je.“*⁹¹ Reflexe minulosti a idea budoucnosti se tedy na stránkách Rudého práva vždy objevují ruku v ruce.

Strana zdůrazňovala prioritu podílet se na budování demokratické společnosti. *„Jsme pro stát samostatný, demokratický, humanistický a sociálně spravedlivý, o jehož dnešku a zítřku nebude rozhodovat nikdo jiný než svrchovaný lid a jeho řádně zvolení zástupci. ... Jsme pro svobodné šíření a výměnu idejí a informací v naší zemi i přes její hranice. Jsme proti jakékoli formě informačního monopolu.“*⁹²

Prostor na prezentaci osobních názorů dostávali kromě kandidátů na poslance, kteří se představovali především formou rozhovoru, dále především V. Mohorita, L. Adamec, J. Machalík a P. Weiss. Na titulních stranách v rubrice „Hovoříme s“ vyjadřovaly své myšlenky osobnosti jako například profesor Jiří Hájek, místopředseda vlády Armin Delong, místopředseda federální vlády Václav Valeš a další.

Zároveň deník prezentoval ideu reformované levicové strany a na podporu této myšlenky často odkazoval na další evropské reformované komunistické strany. Velmi oblíbenou v tomto směru byla polská levicová strana Sociální demokracie Polské republiky (SDPR), zmínky o ní nalézáme v Rudém právu poměrně často.⁹³

Vize budoucnosti se z části promítla i po volbách, kdy strana vydala prohlášení výkonného výboru ÚV KSČ k výsledkům voleb: *„Děkujeme všem sympatizantům, kteří nám dali ve volbách do Federálního shromáždění, České a Slovenské národní rady své*

č. 116, s. 1.

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Volební program KSČ. *Rudé právo*. 28. 4. 1990, r. 70, č. 100, s. 9.

⁹³ Např. Levicová alternativa. *Rudé právo*. 4. 5. 1990, r. 70, č. 104, s. 1.

hlasy. (...) Vážíme si zvláště toho, že se nám podařilo splnit, co jsme před šesti týdny slíbili. Jít vstříc volbám otevřeně, věcně, současně však slušně a korektně. Přitom jsme volební kampani prošli ve velice těžkých podmínkách. (...) Její členové tak vyjádřili očekávání, že strana splní to, co slíbila na prosincovém mimořádném sjezdu a ve svém Akčním programu. Dali tak důvěru nové politice strany, její všestranné obrodě. V této cestě budeme pokračovat.“⁹⁴ Strana ve zkoumaném tisku nijak nezpochybňuje výsledky voleb ani na ně nereaguje negativně, naopak vyjadřuje určitou vděčnost za jejich výsledek.

Pozice KSČ jasně poukazuje na její přístup k ostatním aktérům v kampani. V tomto případě již nemluvíme o stranách, protože KSČ primárně jednala na úrovni osobností. Konkrétní názvy stran nalezneme v periodiku jen zřídka. O těch obecně Rudé právo téměř nemluvalo. KSČ se ovšem s ostatními stranami na stránkách svého deníku přece jen konfrontovat musela, a to zejména pak v období, kdy ostatní strany žádaly její odstup z politického spektra. Opět ale šlo o obranný způsob psaní příspěvků. Takové uchopení kampaně stálo opět převážně na citování ostatních politických aktérů, což jistě mohlo zvýšit důvěryhodnost příspěvků. „Miloš Zeman (OF): Komunistická strana je v každé zemi stranou legální. Je stranou okrajovou, extrémní, ale měli bychom si uvědomit, že v komunistické straně je vedle jejího jádra – a to jsou, bohužel, lidé, kteří dříve vykonávali funkce, na které svými schopnostmi nestačili – pak řada čestných lidí...“⁹⁵

Ačkoliv deník zpravidla nejmenuje konkrétní strany a aktéry, zmínky o nich nalézáme v souvislosti s jejich jednáním při kampani. „VV ÚV KSČ konstatoval, že slušný, seriózní přístup k volbám praktikují mnohé další politické strany a hnutí. V průběhu volební kampaně se ale objevují stále častěji neskrývané útoky proti komunistické straně, které nemají nic společného s tolik potřebným národním porozuměním. Často je používáno jednostranného a zjednodušeného pohledu na

⁹⁴ Výkonný výbor ÚV KSČ k výsledkům voleb. *Rudé právo*. 11. 6. 1990, r. 70, č. 135, s. 1.

⁹⁵ Viz srov. „Komunistická strana Československa nese před historií a lidem velkou vinu, ale vykoupit se z ní může pouze svým vlastním úsilím.“ – Zeptali jsme se poslanců FS a ČNR. *Rudé právo*. 19. 5. 1990, r. 70, č. 116, s. 1.

minulost a současnost, zaznamenáváme šíření polopravd a lži při diskreditaci našich kandidátů.“⁹⁶ Tyto projevy ovšem byly v kampani pouze výjimečné.

Stran vedle prohlášení ostatních osobností na svou podporu využívala také průzkumů veřejného mínění, které již byly v danou dobu k dispozici.⁹⁷ To mělo pravděpodobně zvýšit důvěru při jejím velmi nepopulárním postavení, kdy bylo zajisté těžké pronášet vlastní prohlášení.

Celkově lze říci, že kampaň KSČ v tomto roce nebyla pestrá. Všechna tři kritéria se slévají. To je pravděpodobně předurčeno právě postavením KSČ a také větším prostorem v médiích. Strana měla za cíl udržet se ve stranickém spektru, ale zároveň musela kampaň uskutečňovat velmi opatrně. Proto jsou projevy střídme, točící se neustále okolo hodnot KSČ a jejich zachování v nově se ustavujícím systému a politickém spektru Československé republiky.

Z prvotní analýzy uchopení kampaně ČSS ve **Svobodném slovu** a z toho, v jakém postavení byla tato strana u voleb v roce 1946, lze očekávat, že bude kampaň oproti Rudému právu více intervenční. V kampani ČSS v roce 1990 nalézáme silnou tendenci jdoucí oběma prvními kritérii, a tou je koncentrace na KSČ a komunistickou ideologii. Ačkoli je jasné, že tato kritéria se do určité míry prolínají vždy, v tomto případě je velmi těžké mezi nimi nalézt dělicí linii.

Strana se ke své minulosti a činnosti v totalitním režim na stranách svého periodika nijak výrazně nevyjadřovala. Zmínky o totalitním režimu tak nacházíme pouze ve formě negativních reakcí. Velmi často je zmiňováno slovo „křivda“ jakožto něco, co bylo občanům a republice za minulého režimu komunistickou stranou způsobováno.⁹⁸ Svobodné slovo zahrnovalo ČSS do té části národa, která trpěla, což je víceméně většinová reakce na působení strany v minulém režimu.

Minulost byla ve Svobodném slovu zmiňována zpravidla v souvislosti s Komunistickou stranou. Totalitní režim jako takový detailněji probírán nebyl. Bylo na něj nahlíženo jako na chybu KSČ. Neřešily se konkrétní negativní aspekty fungování

⁹⁶ Prohlášení k volební kampani. *Rudé právo*. 21. 5. 1990, r. 70, č. 117, s. 1.

⁹⁷ Např. příspěvek o tom, že 72 % občanů si myslí, že by KSČ jako politická strana měla mít stejná práva a povinnosti jako jiné politické strany, a 59% z nich – tedy nadpoloviční většina – se domnívá, že by KSČ neměla být zrušena. – Veřejné mínění o KSČ. *Rudé právo*. 17. 5. 1990, r. 70, č. 117, s. 5.

⁹⁸ Např. článek „Staré bolesti“ - Staré bolesti. *Svobodné slovo*. 6. 6. 1990, r. XLIV,

KSČ. V souvislosti s minulým režimem byla vždy pouze deklarována absolutní vina Komunistické strany a více se o okolnostech nesppekulovalo. „*Politici přece musejí mít soudnost a musejí nést politickou odpovědnost. Politická odpovědnost u KSČ je jediná: nemá již morální právo k čemukoliv a jakkoliv se vyjadřovat. (...) Abychom zabránili honu na čarodějnice, je třeba odstranit příčinu, a příčinou je existence KSČ.*“⁹⁹

Zároveň deklarovanou vinu Komunistické strany propojuje se všemi oblastmi života. „*Hroznou bilanci zanechali za sebou komunisté v posledních čtyřech desítkách let: tisíce odborníků zbavených možnosti vykonávat svou profesi, tisíce mladých, kteří nesměli studovat (...) K tomuto tragickému dědictví se vyjadřuje program Čs. Strany socialistické pro svobodné volby: Budeme usilovat o co nejširší rehabilitaci občanů nespravedlivě a nezákonně postižených v uplynulých letech.*“¹⁰⁰

Vinění KSČ z podoby minulého režimu se tedy jasně promítá do vize budoucnosti. Socialisté kladou důraz na nemožnost KSČ podílet se na politické moci. Příspěvky stály převážně samostatně, bez viditelné souvislosti s událostmi, zároveň ale list příležitostně využil současného dění, jako například v případě manifestace proti KSČ. „*Přišli ti, kdo cítí potřebu znovu hlasitě projevit své obavy o tak těžce nabytou svobodu, podpořit vznikající demokracii a dát najevo své sympatie k těm, co žádají důslednou spravedlnost ve všech oblastech našeho života nejen pro předvolební období.*“¹⁰¹

Přestože linie programového prohlášení strany není tak výrazná jako boj proti komunistické ideologii, strana v kampani svou vizi formuluje – velmi konkrétně ve zmíněné malé rubrice „X dnů do voleb...“, která ale pravděpodobně sloužila spíše k poukázání na problémy, jež se ve společnosti v minulosti utvořily. ČSS ovšem formulovala svůj program i nad rámec odstranění KSČ. „*Jako strana národní a sociální chceme přispět k povznesení národního vědomí, vztahu k vlasti i národu a hmotnému*

č. 131, s. 1.

⁹⁹ Co s komunistickou stranou? *Svobodné slovo*. 17. 5. 1990, r. XLIV, č. 114, s. 1.

¹⁰⁰ Za 24 dnů... . *Svobodné slovo*. 15. 5. 1990, r. XLIV, č. 112, s. 1. A dále např. „*Zničené lesy, otrávené řeky, vzduch s příměsí jedovatých plynů, devastovaná krajina – takové je dědictví, které v této zemi zanechal totalitní režim.*“ Za 23 dnů... . *Svobodné slovo*. 16. 5. 1990, r. XLIV, č. 113, s. 1.

¹⁰¹ Rozhodneme všichni. *Svobodné slovo*. 14. 5. 1990, r. XLIV, č. 111, s. 1.

*blahobytu.*¹⁰² Zároveň hájí svou ideologii socialismu: „*Ne, tady nikdy nebyl socialismus, a upřímně říkám, že pojmu socialistický není třeba se bát. My ho jen neznáme.*“¹⁰³

Kromě podpory principu demokracie jako takové a na ni vázaných kroků (nová ústava apod.) se strana soustředila především na konkrétní hospodářské záležitosti. Vyzdvihovala zejména nenásilnou ekonomickou reformu vedoucí k prosperitě a soukromé podnikání. Velmi lpěla na restrukturalizaci životního prostředí, podnikání v zemědělství a potravinářství. Strana reprodukovala téměř každý projev Václava Havla a zmínku o něm nacházíme zpravidla v každém čísle na titulní straně. Z konkrétních osobností strany dostávali v médiích prostor převážně Jiří Vyvadil, dále i nárazově Vladimír Krajina, Josef Lesák, Jiří Strasser a Jiří Hebron. Velmi pozitivně bylo na stránkách listu zmiňováno Občanské fórum.

Stejně jako Rudé právo, i Svobodné slovo se rozsáhle věnovalo ostatním evropským zemím a jejich vývoji.¹⁰⁴ V období voleb pak převážně apelovalo na to, aby šli občané volit. „*Věřte především sobě, svým schopnostem, svému přesvědčení, všemu dobrému, co jste si z časů minulých dokázali v sobě uchránit. Vězte, že vaše pasivní čekání je balvanem, který i ty nejdokonalejší, nejschopnější vůdce stáhne pod hladinu stojatých vod. Nečekejte, prosím, až si za vás natlučou jiní! Jejich boule by byly i vašimi boulemi a vás by pálily o to víc, že jste se jim nepokusili zabránit. Tak běžte a pokuste se, zrovna dnes můžete!*“¹⁰⁵

¹⁰² Co chceme! *Svobodné slovo*. 2. 6. 1990, r. XLIV, č. 128, s. 1. V tomto příspěvku pak formuluje své priority v oblasti zákonodárné, praktické politiky, ekonomice, zemědělství a v oblasti sociální.

¹⁰³ Nebojím se slova socialismus. *Svobodné slovo*. 28. 5. 1990, r. XLIV, č. 115, s. 1. Viz srov. Posilujeme politický střed. *Svobodné slovo*. 30. 5. 1990, r. XLIV, č. 125, s. 1.: „*Chyby by se již nikdy neměly opakovat. Je samozřejmě dobré, aby v parlamentě byly i nové síly, ale zároveň zde musí být klasické rozložení politických stran – včetně silné strany středu.*“

¹⁰⁴ Např. článek o J. Titovi a jeho minulosti jako vysvětlení a připomenutí hrozby komunistických režimů. – Když byl Tito krvavý pes – Několik pohledů do komunistického světa včera a dnes. *Svobodné slovo*. 29. 5. 1990, r. XLIV, č. 124, s. 6.

¹⁰⁵ Pokusme se dnes! *Svobodné slovo*. 9. 6. 1990, r. XLIV, č. 134, s. 1.

Nemá tedy cenu více analyzovat přístup Svobodného slova k ostatním stranám, jelikož hlavní náplní kampaně socialistů byla popsána tendence bojovat proti KSČ. To, že byl boj opravdu otevřený, dokazuje i snaha této strany KSČ z politické moci reálně vyloučit. ČSS a další strany tak vydaly před volbami prohlášení o tom, že Komunistická strana zdevastovala společnost. Vyjadřovaly obavy o nemožnosti jejího přetvoření v demokratickou stranu a navrhovaly zastavení její činnosti.

Vůči ostatním subjektům strana nevystupovala téměř vůbec. Naopak dávala čtenářům na stránkách deníku znát, že nepotřebuje ve volbách zvítězit, ale pouze apeluje na to, aby občané volili žádoucím směrem. „*Nesnažíme se o to, aby vaše hlasy byly dány Čs. straně socialistické. Volte kohokoli, kdo má vaši oprávněnou důvěru. Současný stav země, společnosti, ekonomiky, morální úroveň dokumentuje, kdo si tuto důvěru zákonitě nezaslouží.*“¹⁰⁶ Zajímavý je také například příspěvek, který prezentuje všech 23 stran kandidujících do voleb, s podnázvem „Volte! (koho chcete)“.¹⁰⁷

Zčásti strana vystupuje proti ostatním subjektům v závěru kampaně, kdy komentuje jejich počínání v kampani. „*Vedení Čs. strany socialistické přijímá s krajním znepokojením události posledních dnů, kdy dochází k porušování etických norem, tak nezbytných pro vedení volební kampaně. Tyto útoky jsou o to závažnější, že celkově připomínají obdobnou atmosféru nátlakových akcí a vyvolávání psychóz v roce 1946, které s úspěchem využívala tehdy komunistická strana.*“¹⁰⁸ Tím zároveň odkazuje na minulost a apeluje tak na definitivní stvrzení přechodu režimu.

¹⁰⁶ Všichni k volbám. *Svobodné slovo*. 8. 5. 1990, r. XLIV, č. 107, s. 1.

¹⁰⁷ Volební menu 1990. *Svobodné slovo*. 22. 5. 1990, r. XLIV, č. 118, s. 6.

¹⁰⁸ Prohlášení ČSS. *Svobodné slovo*. 8. 6. 1990, r. XLIV, č. 133, s. 1.

Závěr

V předvolebních kampaních zkoumaných let se do značné míry promítl rozdíl charakteru voleb v obou obdobích. Ačkoli se v obou případech jednalo o volby zakladatelské, které měly primárně za cíl stvrdit přechod na nový režim, analýza kampaně v roce 1946 potvrdila, že šlo spíše o formální událost, která měla více než samotný zlom režimu utvrdit další, pro mnohé subjekty již známý vývoj společnosti. Naopak v roce 1990 sledujeme boj mezi více subjekty uskutečňovaný v již opravdu pluralitním prostředí. Tento boj byl dozajista ovlivněn také dlouhým trváním totality, které od sebe obě zkoumaná období dělí a vytváří mezi nimi rozdíl.

V obou obdobích se začal nový mediální systém ustavovat ihned po změně režimu. V roce 1946 pozorujeme velmi řízené změny. Ty měla pod kontrolou Komunistická strana převážně prostřednictvím Ministerstva informací, které restrukturalizaci médií fakticky provádělo. Naopak v roce 1990 v prostředí apelu na zavedení demokratických principů se mediální prostředí začalo utvářet veskrze spontánně. Ač byly změny patrné až v období po volbách, jejich faktická svoboda byla znatelná již od událostí v listopadu 1989.

V roce 1946 byla KSČ a stejně tak Rudé právo jasně nejsilnějším subjektem, který ve svém periodiku věnoval značný prostor prezentaci vlastních názorů. Ačkoli se může na první pohled zdát, že v tisku měli všichni stejný prostor, z příspěvků je patrné, že KSČ měla již v době před volbami výraznou převahu. Může to být jistou ukázkou toho, jakým způsobem měla KSČ média pod kontrolou již od května 1946.

Pro ucelení náhledu na předvolební kampaně v roce 1990 by bylo dobré zahrnout i další subjekty a jejich agitaci, jelikož mediální prostředí tehdy bylo již mnohem pestřejší. To mohlo být způsobeno jednak širším spektrem možností pro uplatnění volební kampaně, v oblasti tisku pak přítomností tzv. nezávislých periodik. Pro ještě ucelenější náhled na kampaně by dále bylo vhodné zahrnout i další typy agitace, jednak další stranická periodika, jednak převážně další média. Zároveň by bylo pro větší relevanci práce dobré analýzu provést v delším časovém měřítku, jelikož kampaně byly v obou obdobích prováděny již několik měsíců před volbami. Analýza ovšem potvrdila, že hlavní volební otázkou v tomto roce opravdu bylo stvrzení demokracie a definitivní konec totalitního režimu ztělesňovaného právě KSČ a jejími funkcionáři.

Ve stranickém tisku se razantně promítla radikální změna postavení Komunistické strany Československa v obou zkoumaných obdobích – strany, která ze sebevědomé kampaně směřující k vítězství musela přejít ke střídmé obraně vlastní existence. Je velmi zajímavé studovat počínání KSČ na stranách Rudého práva v roce 1990. Pokud by byla ve stejné pozici v roce 1946, nedostala by pravděpodobně k prezentaci svých názorů prostor. Ve svobodném prostředí druhého období ovšem dostala prostor plně využívat stran svého deníku.

Pozice ČSNS (ČSS) a její postoj ke kampani se v obou obdobích příliš nezměnil. Může to být zapříčiněno jednak její ideologií bližší středu, jednak nepříliš silnou pozicí v obou zkoumaných obdobích. To však dobře ilustruje převažující postoj ve společnosti, který se v obou obdobích přizpůsoboval hlavním prioritám. V prvním období socialisté propagovali hlavní společenský proud stojící na tezi formující se Národní fronty. V druhém období pak razantně zdůrazňovali potřebu demokracie, ostřeji vystupovali proti KSČ a požadovali její odsunutí na okraj stranického spektra, ne-li rovnou její odstranění. Z analýzy deníků je ovšem patrné, že mnoho subjektů zároveň preferovalo tuto stranu ve stranickém spektru ponechat, aby se tím nebránilo pluralitě systému.

Jedním z hlavních závěrů práce je také to, že podoba kampaní pravděpodobně závisí převážně na nastavení stranického systému a celkové náladě ve společnosti. Přestože je nastavení médií v různých obdobích odlišné, strany v předvolebních kampaních vždy využívají k dispozici maximum prostoru, který mají k dispozici. To, co ve výsledku určuje konkrétní podobu kampaní, je pak aktuální dění ve společnosti. V obou zkoumaných obdobích to sice byla změna režimu, v prvním ale mnohem více další aspekty (budoucího) vývoje, které byly s touto změnou spjaty.

Summary

Election campaigns largely reflect the difference between the elections' characteristics in given periods. Even though we speak about founding elections whose aim is to confirm regime change, the analysis of the 1946 campaign showed the tendency to validate coming, partially given and for some subjects the already well known direction of the society. In 1990 we can, in contrast, observe the contest happening in a truly liberate and pluralistic environment.

The new media system in 1946 started establishing instantly after a regime change. Those modifications were widely controlled by Komunistická strana Československa primarily through the Ministry of Information by restructuring media. The media system in 1990 was built spontaneously as a reaction to the need of democratic principles. This tendency is visible right away after the happenings of November 1989.

Komunistická strana Československa was in 1946 without doubts the strongest party system subject disposing of broad space for its activities allowing it to present suitable opinions in Rudé právo. The domination of KSČ in newspapers is largely visible even though the given space seems to be the same for each party. This fact confirms the assumption of the very strong position of this party present since the May of 1946.

Due to the diversity of media environment in 1990, it would be wise to implicate into the analysis also other political subjects and their agitations to evaluate those campaigns properly. This diversity might be caused partially by a wider range of media campaign possibilities, in the area of press by the presence of independent periodicals. It would be appropriate to analyse also other party newspapers and other media to see campaigns more in detail. The relevance of the thesis would rise also with examining campaigns in the long-term. Nevertheless, the analysis verified the presumption that the main task in the 1990 elections was to confirm democracy in the society and step out of the totalitarian regime connected with KSČ and its members.

The position of Komunistická strana was in both periods totally different which is also widely reflected in party newspapers. This party needed to move from a conscious victory campaign into the defence of its existence. It is interesting to observe its comportment in Rudé právo in 1990. In the same position in 1946, the party would probably have not had a chance to present itself. In a much more liberal environment of

1990, KSČ got a space to profit from the possibility of showing itself which is fairly intriguing in the context of its position.

The approach of ČSNS (ČSS) to the campaign is not much different in given periods. The cause might be its more central ideology and also not that much of a strong position in both years compared to KSČ. On the other hand, it might represent the prevailing mood of the society, which was in both periods adapting to its main priorities. In 1946 it was the National Front, in 1990 the appeal to democracy and more or less the need of elimination of KSČ. On the other hand, analysis shows that a lot of the subjects preferred to keep this party in the political system to maintain the plurality of the society.

One of the main conclusions of the thesis is also the fact that the form of campaigns mainly depends on the set-up of the party system and the mood in the society in general. Although the functioning of media is different in each period, parties always try to maximize the profit from an available place to present themselves. The final form of campaigns is determined by actual happenings in the society, which was in both given periods the regime change, and in year 1946 mostly by aspects of the future development connected to this change.

Použitá literatura

Odborná literatura:

BALÍK, Stanislav, et al. *Politický systém českých zemí 1848-1989*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. ISBN 978-80-210-5438-7.

BEDNAŘÍK, Petr; JIRÁK, Jan; KÖPPLOVÁ, Barbara. *Dějiny českých médií: Od počátku do současnosti*. Praha: Grada Publishing, 2011. 448 s. ISBN 978-80-247-3028-8.

BUREŠ, Jan. *Občanské fórum*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 303 s. ISBN 978-80-88685528-8.

KOČIAN, Jiří. *Československá strana národně socialistická v letech 1945-1948 : organizace, program, politika*. Brno : Doplněk, 2002. 262 s. ISBN 80-7239-138-0.

KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA, Pavel; ORSÁG, Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vydání první. Praha : Portál, 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

KRÁKORA, Pavel, et al. *Obnova demokracie v Československu po roce 1989*. První vydání. Praha : Epoque, 2010. 400 s. ISBN 978-80-7425-030-9.

KREJČÍ, Otakar. *Nová kniha o volbách*. Příbram: Professional publishing, 2006. 481 s. ISBN 80-86946-01-0

O'DONNELL, Guillermo; SCHMITTER, Philippe; WHITEHEAD, Laurence. *Transitions from authoritarianism: Tentative conclusions about uncertain democracies*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1986. ISBN 0-8018-2682-9.

RATAJ, Jan; HOUDA, Přemysl. *Československo v proměnách komunistického režimu*. Praha : Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1696-7.

SUK, Jiří. *Chronologie zániku komunistického režimu v Československu 1985-1990*. Praha : Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1999. 144 s. ISBN 80-85270-88-9.

ŠAFAŘÍKOVÁ, Vlasta, et al. *Transformace české společnosti 1989-1995*. Vydání 1. Brno : Doplněk, 1996. 300 s. ISBN 80-85765-57-8.

VODIČKA, Karel; CABADA, Ladislav. *Politický systém České republiky : Historie a současnost*. Vydání první. Praha : Portál, 2003. 351 s. ISBN 978-80-7178-718-3.

Prameny:

Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa. Praha : ÚV KSČ, 1946

Svobodné slovo : List Čs. strany socialistické. Praha : Melantrich, 1946

Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa. Praha : ÚV KSČ, 1990

Svobodné slovo : List Čs. strany socialistické. Praha : Melantrich, 1990

Zákon č. 47/1990 Sb. o volbách do Federálního shromáždění

Zákon č. 81/1966 Sb. o periodikém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích

Ostatní zdroje:Diplomové práce:

PAŘÍZKOVÁ, Nikola. *Analýza kampaní zakladatelských voleb : Československo v letech 1920, 1946 a 1990.* Praha, 2013. Bakalářská práce. Vysoká škola ekonomická v Praze.

STUPKA, Jiří. *Parlamentní volby v roce 1946 – odraz na stránkách ústředních tiskových orgánů politických stran.* Brno, 2012. Diplomová práce. Masarykova univerzita.

Internetové zdroje:

Český rozhlas:

<http://www.rozhlas.cz/>

Louč:

<http://www.louc.cz/>

Seznam příloh

- Příloha č. 1: 26. května 1946 všichni s komunisty (obrázek)**
- Příloha č. 2: Kandidátní listiny KSČ 1946 (obrázek)**
- Příloha č. 3: Rámeček kandidátky KSČ 1946 1 (obrázek)**
- Příloha č. 4: Rámeček kandidátky KSČ 1946 2 (obrázek)**
- Příloha č. 5: Koho dráždí červená barva (obrázek)**
- Příloha č. 6: Vesele do voleb – vesele z voleb (obrázek)**
- Příloha č. 7: S komunisty do lepších časů (obrázek)**
- Příloha č. 8: Kandidátka 4 ČSNS 1946 (obrázek)**
- Příloha č. 9: Volte 4 (obrázek)**
- Příloha č. 10: Beneš je náš program (obrázek)**
- Příloha č. 11: Dnes už každé dítě ví (obrázek)**
- Příloha č. 12: O vítězného 1. máje k vítězným volbám (obrázek)**
- Příloha č. 13: České ženy budujte s námi šťastný domov (obrázek)**
- Příloha č. 14: Budujme silnou a šťastnou republiku (obrázek)**
- Příloha č. 15: Práci čest! (obrázek)**
- Příloha č. 16: Komunisté vedoucí silou národa (obrázek)**
- Příloha č. 17: Levicová alternativa (obrázek)**
- Příloha č. 18: Představujeme kandidáty KSČ na poslance (obrázek)**
- Příloha č. 19: Obrázek kandidátky 10 KSČ 1990 (obrázek)**
- Příloha č. 20: Rudé právo 8.6.1990 (obrázek)**
- Příloha č. 21: Za 28 dnů... (obrázek)**
- Příloha č. 22: Obrázek kandidátky 3 ČSS 1990 (obrázek)**
- Příloha č. 23: Na kandidátce ČSS č. 3 (obrázek)**
- Příloha č. 24: Slovo k volbám (obrázek)**
- Příloha č. 25: Červená grafika Svobodného slova (obrázek)**
- Příloha č. 26: Konečně jsme volili (obrázek)**

Přílohy

Příloha č. 1: 26. května 1946 všichni s komunisty (obrázek)

Rudé právo. 12. 5. 1946, č. 111, s. 1.

Příloha č. 2: Kandidátní listiny KSČ 1946 (obrázek)

12. května 1946 PŘÍLOHA RUDÉHO PRAVA I

KANDIDÁTNÍ LISTINY

komunistické strany Československa

pro volbu do Ústavodárného národního shromáždění

KLEMENT GOTTWALD, předseda KSČ a náměstek předsedy vlády, náš první kandidát v Praze

RUDOLF SLÁNSKÝ, ústřední sekretář KSČ, vede kandidátní listinu v Plzni

Prof. dr. ZDENĚK NEJEDLÝ, ministr školství a osvěty, vede kandidátní listinu v Hradci Králové

VÁCLAV KOPECKÝ, ministr informací, vede kandidátní listinu v Liberci

VÁCLAV NOSEK, ministr vnitra, vede kandidátní listinu na Kladně

ANTONÍN ZÁPOTOCKÝ, předseda Ústřední rady odborů, vede kandidátní listinu v Ústí a. Labem

Kraj PRAHA

1. Klement GOTTWALD, náměstek předsedy vlády, předseda komunistické strany Československa, Praha.
2. Josef KROSNÁŘ, kovodělník, náměstek primátora hl. města Prahy, Praha VIII.
3. JUDr. Vladimír PROCHÁZKA, univerzitní profesor, účastník domácího odboje, Praha-Bubeneč.
4. Božena MACHAČOVÁ-Dostálová, šéfkuchařka, členka ústředního národního výboru, účastnice zahraničního odboje, Praha XIX.
5. Josef HORN, předseda ústřední živnostensko-

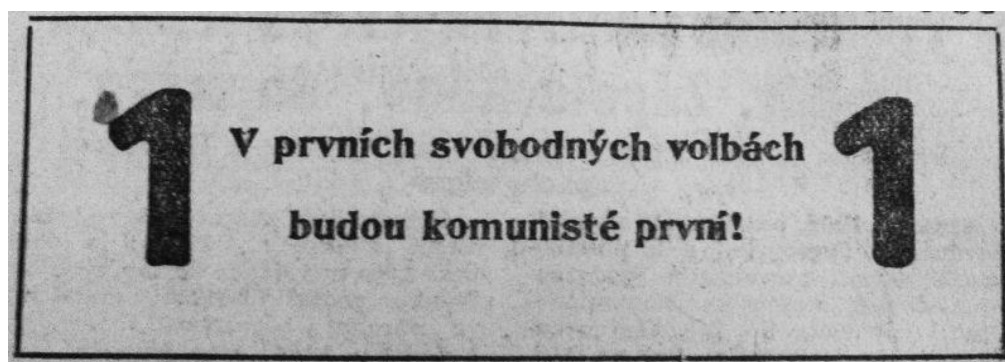
Předkládáme nejširší veřejnosti kandidátní listiny komunistické strany Československa. Byly schváleny ústředním výborem naší strany **jedno myslně**, zatím co jinde namnoze zuřil boj o mandáty. Je to svědectví, že bylo vybíráno pečlivě, aby směr, který zastupuje naše strana, směr k vybudování silné a šťastné republiky, byl představován v Ústavodárném národním shromáždění nejlepšími z nejlepších.

Na prvních místech řady kandidátek vidíme naše osvědčené vedoucí soudruhy, kteří neklamali v těžkých zkouškách minulých let a kteří také při budování nové svobodné republiky se ukázali v předních řadách. Jsou tu komunističtí členové vlády v čele s náměstkem předsedy vlády soudruhem Klementem Gottwaldem,

19. MUDr. JIH DIENSTBIER, primát obecní nemocnice, člen místního národního výboru, účastník domácího odboje, Kladno.
20. Antonín NOVÁK, obchodní zástupce, předseda závodní rady VDP, účastník domácího odboje, Nešabozvesa.
21. Marie TUMOVÁ, v domácnosti, Slaný.
22. Bohumil PRACNÝ, maloročník, člen okres. národního výboru, účastník domácího odboje, Přílepy u Běloměřic.
23. František KÁCHA, kovodělník, předseda závodní rady Poldiny huti, Křečehlava.
24. Antonín PODRAZSKÝ, horník, předseda závodní rady dolu »Zápotocký«, Buštěhrad.
25. Emilka TURŠNEROVÁ, šéfkuchařka, bývalá politička.

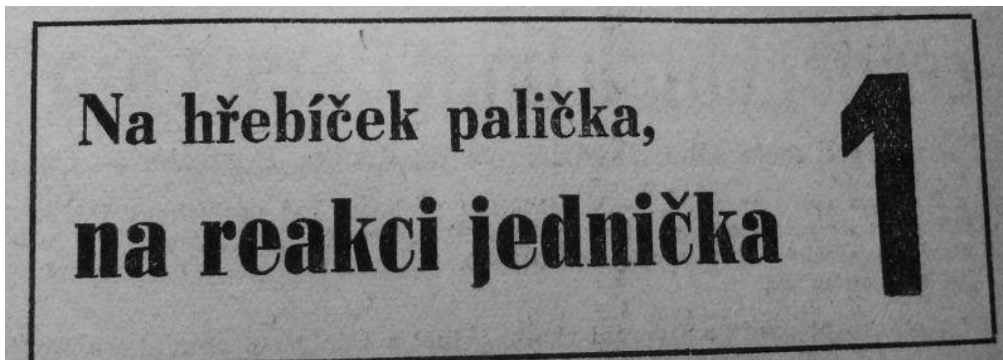
Rudé právo. 12. 5. 1946, č. 111, s. 1. Příloha.

Příloha č. 3: Rámeček kandidátky KSČ 1946 1 (obrázek)

Rudé právo. 22. 5. 1946, č. 119, s. 1.

Příloha č. 4: Rámeček kandidátky KSČ 1946 2 (obrázek)

Rudé právo. 25. 5. 1946, č. 121, s. 1.

Příloha č. 5: Koho dráždí červená barva (obrázek)

Rudé právo. 19. 5. 1946, č. 117, s. 1.

Příloha č. 6: Vesele do voleb – vesele z voleb (obrázek)

RUDE PRAVO 5

Vesele do voleb - vesele z voleb

Holobrádkův kalendář

*Země oděná se v tento den
do voličského hávu;
dnes k určení jmenu — a zítra zas
budeme čísti slávu.*

*však dříve čísti jedno,
rovnoměrně nad množinu,
ať slyše neopomine
si, moji milé, zvolit.*

*Čtyřlíst? To čísti připadá mi
jak vzhledu nohama soule;
troje se hořiti rák. soc. pád
osobně na ně slyšelo.*

*Truška — šra vzhledu ebionky,
však to se čísti taž?
Nedobrotivost na molky,
užali smůl točulky.*

*Dvořka je prv kři lahat
a na tom kři perle,
však dříve spik, roční it,
že vypadá jak berle.*

*prv neustoup teroru
si chaos, jeť mate —
(chom je v poadi Ohořb
a teror — za pláskit).*

*Jednička rovní, pítá je
jak neoborný plit,
luz sákratě a bez taže
k veličnu smiči ciz.*

*Jedá dnev Praha sešit
čísletem slyčnyk,
však zítra, moji rozumli,
se všechna čísti slit.*

*pozornu v národ jedněj,
jeť pjdje zevněm krásem
posumat vřed své dlejšy
taz cestni za pokrosem.*

Podoba čistě náhodná

Už nikdy Mnichov!

Tak začínají němečtí národní socialisté...

a tak začínají česlí národní socialisté.

Těžký sen

«Tu, staré, to hji děněj sem! ZdeBo se mné, že bylo k slobám připužično Rudy more!»

Učitelé a žáci

«Všichni Sjednocení z roku 1933
použito a námi razití Sjednocení
z r. 1948!»

Recept
Vem jakémus a mírně protřepaj
pak rozbij tam také trošku slaj
a tancit, že strach máš protřepaj
a článek slyšit vlnit protřepaj
Křít: má rolnik je acita bez ochrang
a už máš program politické strany.
J. P.

Tak mi říká jeden «nabobněj»
občan:
«A vše, že až to po sněžích vy-
hájeme, že se vřepan musí jmenovat
«brkyně»?»

Chmurné vyhlídky

«Sakra, co tu stojíš ten maják, tak sem sejde ani noha a jeden by polet
Medy!»

Tři doby pána s deštníkem

1. 1938

1. Mnichov: «Zaplat pánubů za ten
článek».

1942

2. Neudržitelná: «Buďte heptični
jako já a šik se ojm nestanai».

1948

3. Volby 1948: «Můj maják vy-
stí všichni že máš, že máš no-
mokraneč».

Rudé právo. 26. 5. 1946, č. 123, s. 5.

Příloha č. 8: Kandidátka 4 ČSNS 1946 (obrázek)

Svobodné slovo. 15. 5. 1946, r. II, č. 113, s. 1.

PRO BRATRSTVÍ V NÁRODĚ

Svobodné slovo

ÚSTŘEDNÍ ORGÁN ČS. STRANY NÁRODNĚ SOCIALISTICKÉ

V PRAZE V NEDELI
18. KVĚTNA 1946
NOČNÍK 2. ČÍSLO 118
1.50 Kčs

180.000 Němců měsíčně k Američanům

Desítky tisíc a politické poloprávy žijící zemí bychom národní stát - Vídeň jedná a odemže do rozhodbu národnostní plánu.

Právě se blíží 100. výročí narození Karla IV. a my bychom měli být v tento den v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády...

... (text continues with news about German emigration to America) ...

Právo KAPITULACE a ZRADY
BÍLÉ LÍSTKY

Jednota odborů musí být prohloubena

Čtyřlístí sorých členů představenstva — Iluminální odborů v jednotě a spolupráci

Právě se blíží 100. výročí narození Karla IV. a my bychom měli být v tento den v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády...

... (text continues with article about trade union unity) ...

Budeme volit národní socialisty

Dr. Vladimír Křížek, bývalý poslanec

V 1. 1938 byl přeměněn do naší republiky po osvobození přišel na světlo světa...

... (text continues with political commentary) ...

Zákon o jednotných odborech

Iluminální odborů v jednotě a spolupráci

Právě se blíží 100. výročí narození Karla IV. a my bychom měli být v tento den v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády...

... (text continues with article about the law on unified trade unions) ...

Ve Velké Praze je nás sto tisíc

Stav řídně organizovaných příslušníků československé strany národně socialistické ve Velké Praze přibližně v množství třídás stě tisíc sestav a hrabí

Právě se blíží 100. výročí narození Karla IV. a my bychom měli být v tento den v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády...

... (text continues with article about the situation in Prague) ...

Slí jsme správou cestou

Členové

Právě se blíží 100. výročí narození Karla IV. a my bychom měli být v tento den v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády...

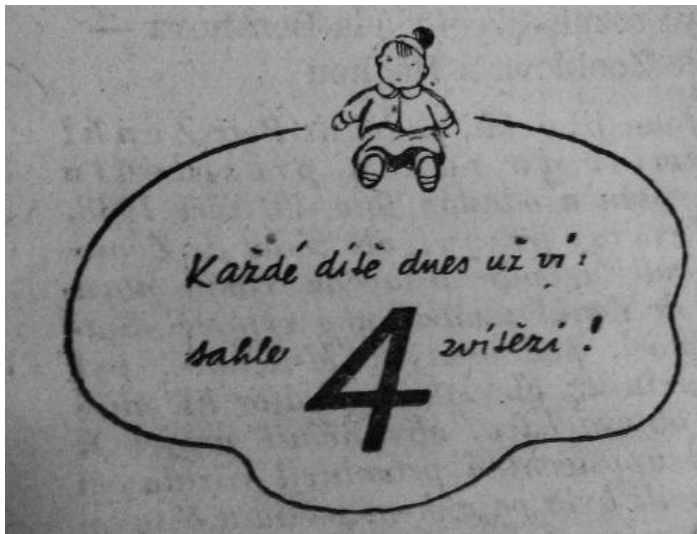
... (text continues with article about the road to administration) ...

Slavíme 100. výročí narození Karla IV.

Právě se blíží 100. výročí narození Karla IV. a my bychom měli být v tento den v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády, v duchu jeho vlády...

... (text continues with commemorative text) ...

Příloha č. 11: Dnes už každé dítě ví (obrázek)

Svobodné slovo. 24. 5. 1946, r. II, č. 120, s. 1.

Příloha č. 12: Od vítězného 1. máje k vítězným volbám (obrázek)

Rudé právo. 5. 5. 1946, č. 106, s. 1.

Příloha č. 13: České ženy budujte s námi šťastný domov (obrázek)

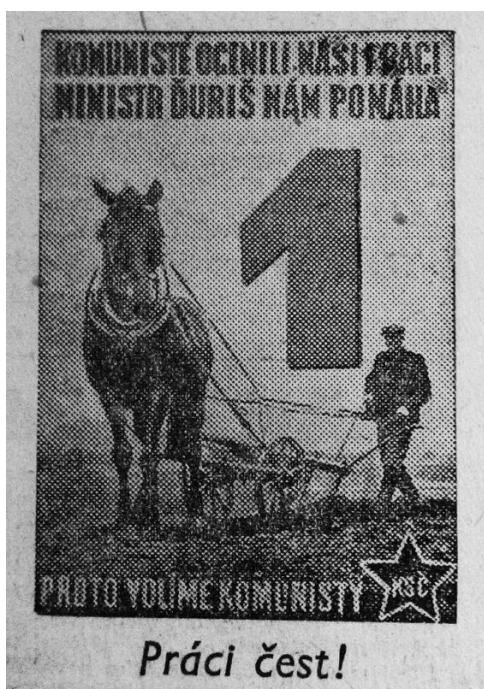
Rudé právo. 18. 5. 1946, č. 116, s. 1.

Příloha č. 14: Budujme silnou a šťastnou republiku (obrázek)

Rudé právo. 21. 5. 1946, č. 118, s. 1.

Příloha č. 15: Práci čest! (obrázek)

Rudé právo. 22. 5. 1946, č. 119, s. 1.

Příloha č. 16: Komunisté vedoucí silou národa (obrázek)

Žvižďnaté vydání

RUDÉ PRÁVO

ÚSTŘEDNÍ ORGÁN KOMUNISTICKÉ STRANY ČESKOSLOVENSKA

V pondělí 27. května 1946 • Číslo 124 • Cena Kčs 1.50

Komunisté na Moravě nejsilnější stranou: (Celkové výsledky z Moravy)	
Kom.	656.550
lid.	510.897
soc. dem.	320.095
nár. soc.	404.987
b. l.	6.081

KSČ daleko největší stranou v českých zemích

Komunisté vedoucí silou národa

Ještě žádná politická strana neobdržela tak velkou důvěru – V nejdemokratičtějších volbách lid potvrdil a rozšířil mandát komunistů – Radosná nálada lidu – Jen nepatrný počet hlasoval bílými lístky proti lidově demokratickému režimu a proti Národní frontě

KSČ nejsilnější stranou v hlavním městě republiky

Volební kraj: Praha-venkov

okres Praha-sever

Kom.	35.562	53,3%
Lid.	6.173	9,25%

(Small text columns at the bottom of the page contain additional news and commentary.)

Rudé právo. 27. 5. 1946, č. 124, s. 1.

Příloha č. 17: Levicová alternativa (obrázek)

HOVOŘÍME S PŘEDSEDOU POLSKÉ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE A. KWASNIEWSKÝM

Levicová alternativa

Tři měsíce působí na polské politické scéně Sociální demokracie Polské republiky (SDPR). O činnosti této strany a perspektivách hovořil s jejím předsedou Alexandrem Kwasniewským náš varšavský zpravodaj.

■ SDPR na zakládajícím sjezdu (koncem ledna t. r.) oznámila, že chce být moderní evropskou levicovou stranou. Co to v polských podmínkách znamená? Především se vyslovujeme pro parlamentní demokracii. Chceme být přítomni v politickém životě. Víme, že bez nás nebude v Polsku ani skutečná demokracie, ani pluralismus. Také chceme spravedlivě zhodnotit minulost. Odmítnout z ní, co bylo špatné, ale zároveň bránit to dobré a lidi, kteří celý život poctivě pracovali a přičinili se, že přes všechny známé těžkosti se Polsko rozvíjelo a je zcela jinou zemí než před třemi až čtyřmi de-

setletími. Chceme být pragmatickou a zároveň realistickou stranou vyhýbající se hlášením prázdných hesel, které bylo bohužel charakteristické pro bývalé vedoucí strany v našich zemích.

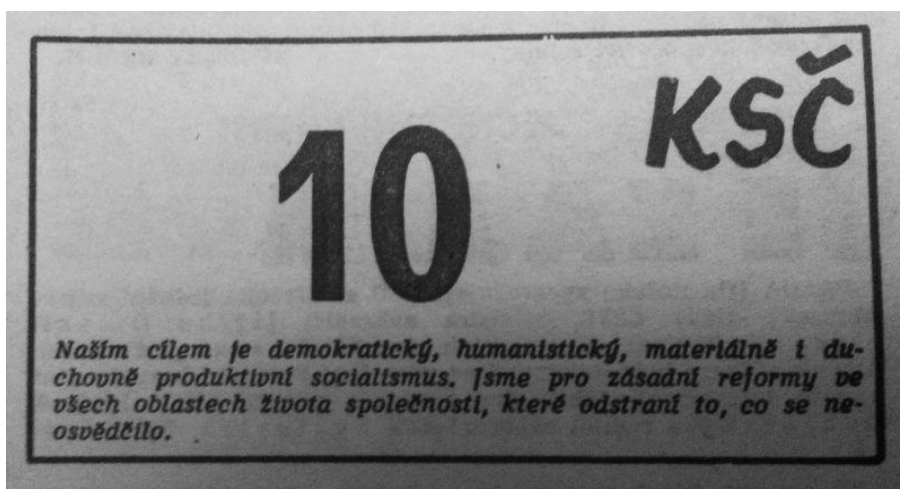
■ Jaký je hlavní rozdíl mezi PSDS, která existovala do konce letošního ledna, a vaší stranou? PSDS byla státní, vládnoucí stranou, rozhodující o všem důležitém v zemi. A my jsme jednou z mnoha stran (asi 140), která zatím jen bojuje o svůj vliv. Samozřejmě že čerpáme z těchž historických zdrojů. PSDS byla levicovou stranou a my jsme jí též. Ale

když to přirovnáme k daleké historii, PSDS byla stranou císařskou a my jsme v situaci prvních křesťanů v Římě, kteří před 2000 lety bojovali o své ideje, a to pod tíhou násilí a zloby zaměřené proti nim.

■ Kolik má vaše strana členů a jaký počet by vás uspokojoval za rok? Je nás přes 50 000. Pro politickou stranu v polských podmínkách je nepsaným, nevyhnutelným limitem, který by umožňoval účinné a efektivní působení, 100–150tisícová základna. Co je však pro nás nesmírně důležité, to jsou sympatizující. Máme zájem, aby jich bylo co nejvíce. V průzkumu veřejného mínění jsme v březnu získali 13 procent

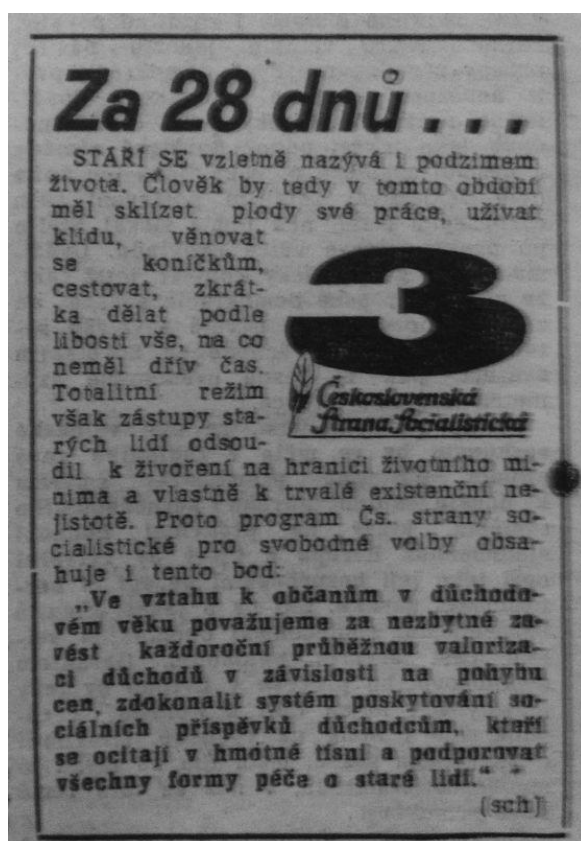
(Pokračování na str. 5)

Rudé právo. 4. 5. 1990, r. 70, č. 104, s. 1.

Příloha č. 19: Obrázek kandidátky 10 KSČ 1990 (obrázek)

Rudé právo. 3. 5. 1990, r. 70, č. 103, s. 1.

Příloha č. 21: Za 28 dnů... (obrázek)

Svobodné slovo. 11. 5. 1990, r. XLIV, č. 109, s. 1.

Příloha č. 22: Obrázek kandidátky 3 ČSS 1990 (obrázek)

Svobodné slovo. 19. 5. 1990, r. XLIV, č. 116, s. 1.

Příloha č. 23: Na kandidátce ČSS č. 3 (obrázek)

Na kandidátce ČSS č. 3

Vítězslava Klůzová ve Východočeském kraji do Sněmovny národů Federálního shromáždění na 1. místě

PARLAMENT schválil během šesti dnů víc než dvacet zákonů a jednání trvalo většinou dlouho do noci. Pokud se z něj poslanci „neulili“ a pracovali naplno, musela je zákonitě v některých chvílích přepadat únava. Na někom byla vidět víc, na jiném méně. K těm druhým patřila i poslankyně Vítězslava KLŮZOVÁ.

S únavou si zřejmě umí poradit, ale s podmínkami a rychlostí projednávání a schvalování zákonů příliš spokojena nebyla.

„Někteří poslanci nastolovali problémy, které měly být vlastně vybořeny už v jednotlivých výborech, kde se věci ujasňují, jsou předkládány argumenty, kam jsou zváni odborníci. Při samotné schůzi parlamentu měly být řešeny jen otázky, na které se zapomnělo při jednáních ve výborech a neměly se rozhodně otevírat problémy, které už byly prodiskutovány. Pak chyběl čas na skutečně důležité záležitosti.“

Patřila jste k těm, kteří vydrželi šestidenní maratón bez absence. Nemrzí vás, že jste si neodskočila do obchodů?

„Nikdy mě ani nenapadlo, že bych mohla běhat po obchodech, když budu jezdit do Prahy jako poslankyně. V současnosti jsem uvolněný poslanec, dříve jsem tuto práci vykonávala zároveň se svým zaměstnáním. Teď se mohu plně věnovat poslanectví. Stejně si však myslím, že to množství schvalovaných zákonů bylo na úkor jejich kvality.“

Jaký je váš názor na profesionalizaci poslanců?

„Podle mého bude nutná. Ovšem měli by mít ke své práci, aby byla kvalitní, náležité podmínky, a to nejen po stránce technické, informační, ale i reálné lidské. V této souvislosti si nemohu odpustit narážku na pana ministra Klause. Žádali jsme, aby byly vyčleněny finanční prostředky na zakoupení hotelu pro poslance parlamentu. Tehdy řekl, že se chceme koupat v šampaňském. My jsme teď bydleli v hotelu, kde byla na

německých měst varují Prahu
rusus auta

poschodí jedna koupelna a některý den se k ní ani nenašel klíč.“

Jednou jste řekla, že za největšího nepřítele považujete lhostejnost. Tohle přesvědčení vás zřejmě přivedlo k veřejné práci?

Nepřítel? Lhostejnost!

„Člověk by se měl zajímat o všechno, co se kolem něho děje. Když jsem v 70. letech začala pracovat jako předsedkyně podnikové revizní komise ROH, přicházela jsem na závažné nedostatky a při zjišťování jejich příčin jsem narážela na skutečné závady ve společnosti, které mě pobuřovaly. Snažila jsem se na ně upozornit. A to mě přivedlo až do řad Čs. strany socialistické, v níž jsem členkou od roku 1982. Moje maminka mě někdy hubuje, že jsem ve svých vystoupeních v parlamentu moc zlá... Ale to není proto, že bych chtěla být zlá, povinností poslance je kriticky poukazovat na věci, o nichž je přesvědčen, že nejsou správné.“

Kdy vás lidská lhostejnost v posledních měsících nejvíce rozčílila?

„Ve chvíli, kdy jsme jako poslanci ČSS po 17. listopadu vystoupili v parlamentu a požadovali jsme, aby ve stanovisku Federálního shromáždění byl zásah označen za brutální. Většina poslanců se na nás nechápavě dívala, co vlastně chceme. Nevadilo jim, že se takto postupovalo proti bezbranným lidem. Udivilo mě, že ani většina přítomných žen důrazně neprotestovala, když byly surově zmláceny děti.“

Čemu byste se chtěla ve veřejné práci především věnovat?

„Sociální péči. Po listopadové revoluci vplyly také v této oblasti na povrch skutečnosti, o nichž se dříve nehovořilo, například se to týká ústav pro tělesně postižené, tzv. výchovných ústavů pro mládež atd. Tato zařízení ve své podstatě nespĺňují to, k čemu jsou určena. Bude třeba vynaložit hodně práce, aby se situace zlepšila. Naší povinností je vytvořit lidem, kteří jsou jakýmkoli způsobem postiženi, podmínky ke slušnému životu.“

Jestliže se vydáte tímto směrem, setkáte se se spoustou smutných a nešťastných osadů. Zapůsobí na vás. Jak se budete bránit černým myšlenkám?

„Humorem. Mám velice ráda pana Wericha, považuji ho za velkého filozofa naší doby. Myšlím si, že člověk, který se umí smát, není zlý a že smíchem se dá dost překonat. Musí to být smích zdravý, nikoliv škodolibý nebo jinak pokroucený. A je také důležité umět se usmívat i na sebe. Ovšem je také důležité mít pro to důvod.“

I. KNĚŽINKOVÁ

Příloha č. 24: Slovo k volbám (obrázek)

Slovo K VOLBÁM

MEZINA KUPROBRODNÉHO SLOVA PRO ČS. STRANU SOCIALISTŮ — STRANU NÁRODNÍ A SOCIÁLNÍ

PRAHA-město

Jsou hotely to pravé?
Dramžitý užitek nemusí být ku prospěchu budoucnosti

At' Praha patří Pražanům!
Jak může ČSS pomoci hlavnímu městu

Kandidátní listiny ČSS SNĚMOVNA LIDU

Bolesti přetrvávají

At' Praha patří Pražanům!
Jak může ČSS pomoci hlavnímu městu

CO MŮŽE a co chce ČS. strana socialistická udělat pro Prahu? Tuto otázku jsme položili předsedovi MUV ČSS v Praze PhDr. Ing. Františku Havelovi. Jeho odpověď byla velmi zajímavá. Praha má být hlavním městem, ale ne hlavním městem republiky. Praha má být hlavním městem republiky, ale ne hlavním městem republiky. Praha má být hlavním městem republiky, ale ne hlavním městem republiky.

Jsou hotely to pravé?
Dramžitý užitek nemusí být ku prospěchu budoucnosti

Právě se zpět k Malé Straně, jejíž osud vna náší nejvíce.

Malá Strana je dary komplex, který do sebe mále některé nové funkce vytváří. Ale je třeba jím dát převrácí-li se. Zdá se, že hotel by byl převrácí-li se. Zdá se, že hotel by byl převrácí-li se. Zdá se, že hotel by byl převrácí-li se.

Získá Praha znovu pověst metropole?

Práva je hlavní město náše země, a "Právník" jejího "argumenta" říká, že vlt je je ná politicko-ekonomická reprodukční plyn, ať je v ostatních krajích. Je proto důležitá, aby jejím prostředím jako metropole náše byla vlt ekonomická maximální pověst.

Bolesti přetrvávají

Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst. Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst. Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst.

At' Praha patří Pražanům!
Jak může ČSS pomoci hlavnímu městu

CO MŮŽE a co chce ČS. strana socialistická udělat pro Prahu? Tuto otázku jsme položili předsedovi MUV ČSS v Praze PhDr. Ing. Františku Havelovi. Jeho odpověď byla velmi zajímavá. Praha má být hlavním městem, ale ne hlavním městem republiky. Praha má být hlavním městem republiky, ale ne hlavním městem republiky.

Kandidátní listiny ČSS SNĚMOVNA LIDU

Bolesti přetrvávají

Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst. Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst. Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst.

Bolesti přetrvávají

Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst. Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst. Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst.

Bolesti přetrvávají

Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst. Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst. Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst.

Bolesti přetrvávají

Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst. Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst. Článek se vztahuje na státní podniky, které jsou vlt ekonomická maximální pověst.

